

RAPORT DE STUDIU

Impactul Programului de Educație Parentală „CONECT. Adolescența pe înțelesul părinților” asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților

RAPORT DE STUDIU

**Impactul Programului de Educație Parentală
„CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”
asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor
părinților**

STUDIU: Impactul programului de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților” asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților.

Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii (CNPAC)

Republica Moldova, MD-2069

Chișinău, str. Calea Ieșilor, 61/2

E-mail: office@cnpac.md

www.cnpac.md

SOCIOPOLIS Consultancy SRL

Republica Moldova, MD-2064

Chișinău, str. Ion Creangă 39/2

email: info@sociopolis.md

www.sociopolis.md

Coordonator:

Daniela SÎMBOTEANU

Autor:

Diana CHEIANU-ANDREI

Redactor:

Diana SENIC

Tipar: Bons Offices

Tiraj: 100 ex.

Ediția: 2021

Acest studiu a fost realizat cu suportul UNICEF, în cadrul proiectului „Parentalitate responsabilă pentru o adolescență sigură” și tipărit din sursele Fundației OAK.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Cheianu-Andrei, Diana.

Impactul Programului de Educație Parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților” asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților : Raport Endline / Diana Cheianu-Andrei; coordonator: Daniela Sîmboteanu ; Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii (CNPAC), SOCIOPOLIS Consultancy SRL. – Chișinău : S. n., 2021 (Bons Offices SRL). – 56 p. : fig., tab.

Referințe bibliogr. în subsol. – Apare din sursele Fundației OAK. – 100 ex.

ISBN 978-9975-87-865-4.

37.018.1:303.4

C 40

Cuprins

SUMAR EXECUTIV.....	4
INTRODUCERE	9
1. CADRUL DE CERCETARE	11
1.1. Scopul studiului	11
1.2. Metodologia de cercetare	12
1.3. Definiții utilizate în cadrul cercetării	13
2. STRUCTURA SOCIODEMOGRAFICĂ A EȘANTIONULUI CANTITATIV.....	14
3. AUTOAPRECIEREA CUNOȘTIINȚELOR PENTRU GHIDAREA COMPORTAMENTULUI ADOLESCENȚILOR DE CĂTRE PĂRINȚI	15
4. DREPTURILE ADOLESCENȚILOR, ÎN OPINIA PĂRINȚILOR	17
5. ÎNȚELEGEREA NEVOILOR ADOLESCENȚILOR DE CĂTRE PĂRINȚI	18
6. PERCEPȚIILE ȘI ATUTUDINILE PĂRINȚILOR PRIVIND RELAȚIONAREA CU ADOLESCENȚII	22
7. VACCINAREA, ÎN OPINIA PĂRINȚILOR ȘI ADOLESCENȚILOR.....	26
8. PRACTICILE DE RELAȚIONARE A PĂRINȚILOR CU ADOLESCENȚII	28
9. APRECIEREA PROGRAMULUI	34
9.1. Caracterizarea generală	34
9.2. Puncte forte.....	36
9.3. Puncte slabe.....	38
9.4. Conținutul și materialele utilizate.....	38
9.5. Metode și tehnici utilizate	41
9.6. Modalități de organizare.....	42
9.7. Competența formatorilor.....	42
10. IMPACTUL PROGRAMULUI	43
10.1. Impactul asupra părinților.....	43
10.2. Impactul asupra familiei	46
10.3. Impactul asupra școlii	46
CONCLUZII.....	48
RECOMANDĂRI	54
ANEXĂ	55

SUMAR EXECUTIV

Contextul social

Modul în care părinții se implică în îngrijirea și educația copiilor influențează în mod esențial dezvoltarea fizică și psihică a acestora, starea de sănătate, rezultatele școlare, interacțiunile cu ceilalți membri ai comunității etc. De aceea, autoritățile guvernamentale din Republica Moldova au dezvoltat *Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022*¹. Obiectul de intervenție al strategiei constă în dezvoltarea unui sistem intersectorial de sprijinire a familiilor și a viitorilor părinți, pentru îmbunătățirea abilităților și competențelor parentale. Lipsa unui Plan de Acțiuni al Strategiei afectează totuși eficiența implementării acesteia.

În ultimii ani, în Republica Moldova au fost dezvoltate diverse forme prin care se realizează promovarea parentalității pozitive, având ca scop dezvoltarea abilităților și a competențelor parentale (proiecte-pilot de educație a părinților). În acest context, CNPAC, cu susținerea UNICEF Moldova, a dezvoltat *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților” (Programul CONNECT)*, destinat părinților și persoanelor care se ocupă de îngrijirea primară a preadolescenților și adolescenților (10-19 ani). Scopul programului CONNECT este axat pe dezvoltarea transversală a 5 competențe fundamentale ale părinților / reprezentanților legali / îngrijitorilor, încât aceștia să poată răspunde nevoilor adolescenților privind: (i) asigurarea echilibrului dintre nevoia de conectare / apropiere și cea de separare / individualizare; (ii) echilibrarea nevoii de monitorizare a părintelui și nevoia de autonomie; (iii) negocierea limitelor și regulilor, în funcție de capacitățile de gestionare și gradul de maturitate/responsabilitate; (iv) sprijinirea în explorarea și înțelegerea realității prin deschidere, disponibilitate față de lumea adolescentului; (v) facilitarea accesului la servicii și persoane de încredere. *Programul CONNECT* vine să ajute părinții/reprezentanții legali/îngrijitorii să identifice corect schimbările care au loc în viața copiilor lor și să-și dezvolte competențe care pot asigura adolescenților contextul potrivit, pentru a învăța cum să devină persoane responsabile și pentru a-și găsi propriul lor drum în viață.

În perioada martie-mai 2021, *Programul CONNECT* a fost propus părinților din Republica Moldova în format online, din cauza situației pandemice. CNPAC, care a dezvoltat acest program de educație parentală, și-a dorit să evalueze cunoștințele, atitudinile și competențele beneficiarilor de educație parentală, inclusiv, să valideze programul. Pentru realizarea activităților de evaluare, CNPAC a contractat compania SOCIOPOLIS.

¹ HG nr.1106 din 03.10.2016.

Scopul și obiectivele studiului

Scopul general al studiului constă în evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților de preadolescenți și adolescenți, înainte (studiul Baseline) și după participarea la Programul CONECT, precum și cunoașterea opiniei părinților, formatorilor și adolescenților despre program, după instruire (studiul Endline).

Obiectivele studiului final au cuprins: (i) cunoașterea schimbărilor care s-au produs ca rezultat al audierii programului de către părinți; (ii) aprecierea structurii și conținutului programului; (iii) înaintarea unor sugestii privind îmbunătățirea programului, în scopul validării acestuia.

Metodologia de cercetare

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor de cercetare, s-a propus o abordare metodologică complexă, axată pe evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților de preadolescenți și adolescenți, la etapa inițială și cea finală a proiectului. La etapa inițială, s-a urmărit evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților, iar la cea finală măsurarea schimbărilor produse de instruire, la nivel de cunoștințe, atitudini și competențe ale părinților, precum și opiniile formatorilor, preadolescenților / adolescenților. Astfel, au fost aplicate metode de cercetare cantitative (ancheta sociologică), la etapa inițială, și metode cantitative și calitative (ancheta sociologică și discuții focus grup, la etapa finală.

Constatări-cheie

Numărul părinților care s-au înscris la instruire, dar au apreciat că posedă suficiente cunoștințe pentru a ghida comportamentul adolescenților a fost de 74 persoane, la etapa inițială, ceea ce constituia 42,3% din numărul total. La etapa finală, 101 din 141 au menționat că posedă cunoștințe suficiente pentru a-și ajuta adolescenții, ceea ce constituie 71,6%. Respectiv, Programul CONECT a permis, pe lângă acumularea de cunoștințe, o mai bună autocunoaștere a părinților și o dezvoltare a încrederii în sine a acestora. Unii părinți au depășit unele frici pe care le aveau în cazul adolescenților.

66 dintre 168 de părinți au menționat că sunt *total de acord* că adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și convingeri, la etapa inițială (39,3%), iar la etapa finală, această viziune era împărțită de 78 din 141 de părinți/îngrijitori (55,3%).

Datele cercetării Baseline indică că 58 din cei 168 de părinți (34,5%) înțelegeau nevoile adolescenților de comunicare, independență, acceptare și confirmare a maturizării, ghidării în alegerea profesiei și în situațiile de hărțuire a adolescenților, înainte de a participa la acest program. După audierea cursului, 52 din 141 de părinți (36,9%) înțeleg aceste necesități. Părinții au subliniat, în cadrul discuțiilor focus grup, „*nu putem să schimbăm lucrurile peste noapte... Eu aș spune că dificultatea e în a ne schimba noi atitudinea față de copii noștri. Lucrurile nu se schimbă atât de ușor și chiar dacă ai schimbat, cursul aceasta nu înseamnă că neapărat zi de zi, în fiecare situație, vei reacționa în așa fel*” (FGD_3_P).

Datele cercetării atestă că 27 dintre 168 de părinți (16,1%), care s-au înscris la cursul de educație parentală, aveau percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului. După participarea la Programul CONECT, numărul părinților care au percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, a crescut până la 35, din 141 (24,8%).

Cercetarea Baseline atestă că 48 din 168 de părinți (28,6%) erau de acord cu vaccinarea adolescentelor, în scopul prevenirii cancerului de colul uterin, inclusiv, cu încurajarea adolescenților să se vaccineze împotriva gripei sezoniere, COVID-19. După instruire, 66 din 141 de părinți (46,8%) au menționat acordul privind vaccinarea atât în scop de prevenire a cancerului de colul uterin, cât și împotriva gripei sezoniere COVID-19.

Datele cercetării evidențiază că este extrem de dificil să determini părinții să accepte noi cunoștințe și atitudini privind educația adolescenților, să-și schimbe unele stereotipuri pe care le au referitor la educația acestora. Totuși o parte dintre aceștia au preluat noi cunoștințe de relaționare cu adolescenții și încearcă să le pună în aplicare. Datele cercetărilor realizate atestă că niciun părinte dintre cei 168, înainte de a participa la *Programul CONECT* și nici un părinte dintre cei 141, după ce au beneficiat de instruire, nu reușește să îndeplinească toate exigențele ce țin de relaționarea cu adolescenții în practică, analizate în acest compartiment.

Programul de educație parentală „CONECT. Adolescența pe înțelesul părinților” a fost apreciat ca: „interactiv”, „eficient”, „util”, „indispensabil”, „excelent”, „extraordinar”, „valoros”, „o altă abordare” ce contribuie la schimbări în cadrul familiilor prin dezvoltarea comunicării empatică dintre părinți și adolescenți și „stabilirea unui echilibru”. Părinții au menționat că programul le-a permis să reflecteze asupra modalităților de interacțiune și să vadă că „nu întotdeauna procedau corect”. De asemenea, programul a determinat o apropiere a părinților de adolescenți printr-o mai bună înțelegere și acumulare a cunoștințelor, „o speranță” pentru soluționarea unor probleme curente și o bună pregătire pentru rolul de părinte.

Formatorii au apreciat *Programul CONECT* drept unul „eficient”, „util”, „armonios”, „bine structurat”, care contribuie la schimbarea comportamentului părinților, prin oferirea unor modele pentru reflecție și identificarea unor greșeli pe care le comit „program bine structurat, bazat pe un ghid, pe modele și cu exemple concrete din care pot învăța și dezvolta abilități pentru comunicarea eficientă cu propriul copil” (FGD_5_F).

Conceptul programului este bine gândit. Filmulețele cu scenarii pozitive și negative: „Așa – Da”, „Așa – Nu” învață părinții cum trebuie și cum nu trebuie să procedeze. Acestea reamintesc aspectele practice „exemplul cu barca, cred că o să-l țin minte toată viața. Permanent îmi amintesc momentul acesta - să nu trag prea tare barca aproape de ponton, ci să o las mai departe” (FGD_1_P).

Părinții consideră că temele din program au fost bine alese, prezentând problemele cu care se confruntă adolescenții și părinții: comunicare, înțelegere etc., de asemenea, unele probleme mai „noi” cum sunt bullying-ul, cyberbullying-ul, dependența de calculator/telefon, vaccinarea. Metodele prin care s-a lucrat cu părinții în cadrul *Programului CONECT* au fost eficiente, acestea i-au determinat pe unii părinți să afirme „*mă provoacă spre aplicare*”. Sesiunile au fost organizate interactiv, formatorii au aplicat Jocul de rol, care i-a provocat pe părinți spre schimbare. Tactica de a reflecta asupra propriei experiențe și de a învăța din aceasta, părinții o consideră extrem de eficientă „*ne pune pe noi în situație ca să ne amintim cum a fost. La acel moment, înțelegem că noi tot am fost adolescenți și noi tot am făcut așa, poate, puțin altfel, dar la fel le-a fost greu părinților noștri să discute, să ne înțeleagă...*” (FGD_2_P).

Din cauza pandemiei COVID-19, programul de instruire s-a desfășurat online. Marea majoritate a părinților care au participat la cercetare au menționat că organizarea online a constituit un avantaj asigurând gradul de prezență, precum și de confort. Formatorii au menționat că formatul online a permis implicarea unor părinți care se aflau la muncă peste hotare. Chiar și părinții care preferă ședințele față în față, contactul fizic, au menționat că organizarea online este benefică pentru astfel de programe.

Impactul programului este multilateral. Discuțiile focus grup atestă că acesta a determinat schimbări la nivelul cunoștințelor, atitudinilor, competențelor și au determinat dezvoltarea unor practici în cadrul familiei. Programul a dezvoltat abilitățile părinților. Aceștia și-au redefinit rolul de părinte și au început a asculta și înțelege adolescenții. Părinții au aflat noi modalități, tehnici, exemple de comunicare pentru a discuta constructiv. De asemenea, părinții au învățat să-și accepte copii așa cum sunt. Nu în ultimul rând, părinții au învățat să-și încurajeze copiii, să-i monitorizeze discret, fără a le încălca propriul teritoriu. Ca rezultat, părinții au „descoperit universul copilului” și s-au apropiat de aceștia.

Programul de educație parentală a contribuit la crearea unei atmosfere armonioase în familie „*mai calmă*”, „*s-au redus certurile*”. Ca rezultat al programului, s-au dezvoltat unele obiceiuri sau acestea au început a deveni mai frecvente „*am început să ieșim împreună afară*” (FGD_4_A). Adolescenții au observat că, după instruire, membrii familiei iau cina împreună, când e posibil, dejunul, petrec mai mult timp împreună. Schimbările în comunicarea părinte-adolescent au determinat părinții și formatorii, inclusiv, adolescenții să menționeze necesitatea extinderii și oferirii acestui program și altor părinți „*propun să fie organizate ședințe cu toți părinții din instituția în care învață copilul meu, să fie toți sensibilizați și toți implicați. Toți să ia cunoștință cu ce am învățat noi, fiindcă am învățat niște lucruri foarte bune și utile... Doresc să mai fie așa proiecte și să ne implice*” (FGD_2_P).

Recomandări

Rezultatele cercetării permit înaintarea următoarelor recomandări pentru UNICEF Moldova și echipa CNPAC, care au dezvoltat *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*:

- Definitivarea programului, în baza datelor cercetărilor realizate.
- Validarea programului și oferirea acestuia pentru un număr mai mare de părinți. În procesul de validare, trebuie să fie expuse și opiniile adolescenților, părinților, formatorilor, pentru ca comunitatea științifică să cunoască aspectele practice și impactul acestui program.
- Programul trebuie să fie oferit de psihologii școlari pentru părinții din instituțiile de învățământ sau de psihologii din organizații neguvernamentale, care sunt instruiți în acest scop.
- Beneficiarii programului trebuie să fie părinți care se confruntă cu unele dificultăți în relaționarea cu adolescenții și vor să se schimbe, dar nu cunosc cum. Diriginții copiilor, psihologii școlari ar trebui să informeze părinții despre existența unui asemenea program.
- Programul să fie oferit atât în mediul online, cât și fizic.
- Identificarea unor modalități de stimulare a implicării mai multor tați să participe la program, cel puțin, stabilirea cerinței de implicare a ambilor părinți la unele teme. Mamele nu ar putea transmite atât de reușit mesajele pe care le-au primit de la formatori. În plus, vizionarea filmulețelor, implicarea / ascultarea discuțiilor stimulează reflecția, evaluarea propriului comportament și determină schimbarea.
- La tema vaccinarea ar putea fi invitat un specialist care să poată răspunde întrebărilor pe care le au părinții, să poată relata despre avantajele și dezavantajele vaccinării.
- În formarea grupurilor să fie selectați părinți din diferite medii, care nu se cunosc între ei, pentru a facilita o deschidere mai mare în cadrul discuțiilor ulterioare.
- Examinarea posibilității de a edita un manual pentru părinți.
- Promovarea programului în mass-media, instituții de învățământ.

INTRODUCERE

Familia reprezintă o interfață între individ și societate, pentru că sprijină integrarea membrilor săi în societate, în același timp, îi protejează de factorii stresanți din viața socială. Familia dezvoltă capacitățile de autonomie a membrilor săi și contribuie la educarea și creșterea sănătoasă a noii generații. Criza socioeconomică actuală, migrația părinților, condiționează schimbări în sistemul familial și relațiile familiale, care periclitează realizarea funcțiilor în familie și provoacă consecințe profunde, la nivel biologic, psihologic și social membrilor acesteia.

Modul în care părinții se implică în îngrijirea și educația copiilor influențează în mod esențial dezvoltarea fizică și psihică a acestora, starea de sănătate, rezultatele școlare, interacțiunile cu ceilalți membri ai comunității etc. De aceea, autoritățile guvernamentale din Republica Moldova au dezvoltat *Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022*². Obiectul de intervenție al strategiei constă în dezvoltarea unui sistem intersectorial de sprijinire a familiilor și a viitorilor părinți, pentru îmbunătățirea abilităților și competențelor parentale. Lipsa unui Plan de Acțiuni al Strategiei afectează totuși eficiența implementării acesteia.

Analiza programelor universitare, în cadrul *Studiului Identificarea și înregistrarea programelor parentale din Republica Moldova* (UNICEF, 2010), atestă faptul că educația parentală, în sensul de practică pentru îmbunătățirea abilităților și competențelor parentale, nu există în planul de învățământ al universităților, colegiilor pedagogice și medicale, al centrelor de formare continuă ca și curs / disciplină / modul independent. În general, subiectele legate de parentalitate sunt integrate și, deseori, diluate în teme referitoare la pedagogia sau psihopedagogia familiei, consiliere și sprijin familial. La unele discipline, sunt încorporate subiecte referitoare la îngrijirea, protecția și alimentația copilului de vârstă mică. Cele mai multe discipline academice abordează cu predilecție interacțiunile dintre diverși profesioniști (din domeniul social, educațional și medical) și părinți, mai puțin, subiecte legate de modalitățile de exercitare a parentalității, a relațiilor, a interacțiunilor dintre părinți și copii.

În ultimii ani, în Republica Moldova au fost dezvoltate diverse forme prin care se realizează promovarea parentalității pozitive, având ca scop dezvoltarea abilităților (mai ales prin servicii de informare) și a competențelor parentale (proiecte-pilot de educație a părinților). În general, acestea sunt destinate *părinților cu copii de vârstă mică (oferite de personalul medical, educativ sau social)* și se bazează pe faptul că intervențiile care au loc la o vârstă timpurie au cel mai mare impact asupra bunăstării copiilor.

² Hotărârea Guvernului nr. 1106 din 03.10.2016.

Studiul pilot *Cartografierea programelor de educație parentală furnizate în Republica Moldova*, 2020, realizat de către Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC), în parteneriat cu Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, reflectă că promovarea educației parentale în Moldova s-a realizat cu suportul sectorului asociativ și al partenerilor de dezvoltare, care au contribuit la pilotarea și validarea unor programe de educație parentală. Cercetătorii au identificat 32 de prestatori de programe de educație parentală, dintre care 28 organizații neguvernamentale, 3 instituții private și 1 instituție publică, care prestau 52 de programe de educație parentală. Marea majoritate a programelor însă sunt nestructurate. De asemenea, s-a subliniat faptul că domeniul educației parentale nu este inclus în Clasificatorul Activităților Economice din Moldova (CAEM-2).³

Aspectele menționate relevă necesitatea unor programe de educație parentală pentru părinții / reprezentanții legali / îngrijitorii de adolescenți, vârsta adolescenței fiind interesantă și incitantă. Aceste programe trebuie să ajute părinții să facă față provocărilor ce țin de neînțelegerile și conflictele pe care le au cu adolescenții, pe de altă parte, să susțină adolescenții în a lua decizii independente, ghidați de părinți.

În acest context, CNPAC, cu susținerea UNICEF Moldova, a dezvoltat *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”* (Programul CONNECT), destinat părinților și persoanelor care se ocupă de îngrijirea primară a preadolescenților și adolescenților (10-19 ani). Scopul programului CONNECT este axat pe dezvoltarea transversală a 5 competențe fundamentale ale părinților / reprezentanților legali / îngrijitorilor, încât aceștia să poată răspunde nevoilor adolescenților privind: (i) asigurarea echilibrului dintre nevoia de conectare/apropiere și cea de separare/individualizare; (ii) echilibrarea nevoii de monitorizare a părintelui și nevoia de autonomie; (iii) negocierea limitelor și regulilor, în funcție de capacitățile de gestionare și gradul de maturitate/responsabilitate; (iv) sprijinirea în explorarea și înțelegerea realității prin deschidere, disponibilitate față de lumea lui; (v) facilitarea accesului la servicii și persoane de încredere. Programul CONNECT vine să ajute părinții/reprezentanții legali/îngrijitorii să identifice corect schimbările care au loc în viața copiilor lor și să-și dezvolte competențe care pot asigura adolescenților contextul potrivit, pentru a învăța cum să devină persoane responsabile și pentru a-și găsi propriul lor drum în viață.

În perioada martie-mai 2021, Programul CONNECT a fost propus părinților din Republica Moldova în format online, din cauza situației pandemice. CNPAC, care a dezvoltat acest program de educație parentală, și-a dorit să evalueze cunoștințele, atitudinile și competențele beneficiarilor de educație parentală, inclusiv, să valideze programul. Pentru realizarea activităților de evaluare, CNPAC a contractat compania SOCIOPOLIS, care, în conformitate cu Termenii de Referință, a elaborat o abordare complexă, axată pe evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților de preadolescenți și adolescenți, înainte ca aceștia să beneficieze de programul de educație parentală (studiul Baseline), precum și evaluarea impactului programului de instruire asupra părinților, inclusiv, evaluarea eficienței acestuia în opinia părinților, formatorilor și adolescenților, după instruire (studiul Endline).

³ Raport de cercetare. *Cartografierea programelor de educație parentală furnizate în Republica Moldova*. CNPAC, 2020. <https://www.cnpac.md/ro/raport-de-cercetare-cartografierea-programelor-de-educatie-parentala-furnizate-in-republica-moldova/>

[1] CADRUL DE CERCETARE

1.1. Scopul studiului

Pentru a evalua cunoștințele, atitudinile și competențele părinților de preadolescenți și adolescenți, beneficiari ai *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*, înainte de instruire, precum și evaluarea impactului programului de instruire asupra părinților, inclusiv, evaluarea eficienței acestuia în opinia părinților, formatorilor și adolescenților, după instruire, s-a preconizat realizarea a două cercetări cu beneficiarii direcți (părinți) și indirecti (preadolescenți/adolescenți și formatori). Metodologia de cercetare propusă se bazează pe metode cantitative (anchetă sociologică pe bază de chestionar în format online) și metode calitative de cercetare (discuții focus grup).

Scopul general al studiului constă în evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților de preadolescenți și adolescenți, înainte și după participarea la *Programul CONNECT*, precum și cunoașterea opiniei părinților, formatorilor și adolescenților despre program, după instruire (studiul Endline).

Obiectivele studiului final *Impactul programului de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților” asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților*, după ce părinții au audiat programul de instruire (Endline), care cuprinde opiniile părinților, adolescenților și formatorilor cu referire la:

- Autoaprecierea cunoștințelor părinților în ghidarea comportamentului adolescenților;
- Înțelegerea nevoilor adolescenților;
- Cunoașterea schimbărilor care s-au produs ca rezultat al audierii programului de către părinți;
- Aprecierea structurii și conținutului programului;
- Înaintarea unor sugestii privind îmbunătățirea programului, în scopul validării acestuia.

Rezultatele cercetării, la etapa finală de implementare a proiectului, vor fi direcționate spre echipa CNPAC, dar și spre UNICEF Moldova, întrucât vor prezenta impactul activităților de instruire și „lecțiile învățate”, pentru eficientizarea și validarea *Programului de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*.

Rezultatele studiului final urmează a fi valorificate de către echipa CNPAC, pentru a evalua schimbările determinate de program și aspectele ce ar trebuie îmbunătățite atât la nivel de conținut, cât și la modul de promovare și organizare a acestuia în viitor.

1.2. Metodologia de cercetare

Pentru atingerea scopului și a obiectivelor de cercetare, s-a propus o abordare metodologică complexă, axată pe evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților de preadolescenți și adolescenți, la etapa inițială și cea finală a proiectului (Tabelul de mai jos). La etapa inițială, s-a urmărit evaluarea cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților, iar la cea finală măsurarea schimbărilor produse de instruire, la nivel de cunoștințe, atitudini și competențe ale părinților, precum și opiniile formatorilor, preadolescenților / adolescenților. Astfel, au fost aplicate metode de cercetare cantitative, la etapa inițială, și metode cantitative și calitative, la etapa finală.

Baseline		Endline	
ANCHETA SOCIOLOGICĂ			
168	părinți - evaluarea inițială a cunoștințelor, atitudinilor și competențelor	141	părinți - evaluarea finală a cunoștințelor, atitudinilor și competențelor
		FOCUS GRUP	
		3	discuții focus grup cu 22 părinți
		1	discuție focus grup cu 6 adolescenți, părinții cărora au participat la instruirii
		1	discuție focus grup cu 9 formatori

În perioada 7-28 aprilie 2021, a fost realizat *Studiul de evaluare a cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților privind educația parentală a adolescenților* (Baseline), iar, în perioada 5-25 iunie 2021, au fost colectate datele pentru Raportul calitativ *Evaluarea programului de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”* și a Raportului final *Impactul programului de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților” asupra cunoștințelor, atitudinilor și competențelor părinților*. La etapa inițială, cercetarea a cuprins 168 părinți / reprezentanți legali / îngrijitori beneficiari ai programului de educație parentală, la etapa finală – 141. Datele colectate în cadrul studiului cantitativ au fost completate cu date din cadrul studiului calitativ. Au fost organizate 5 discuții focus grup (3 cu părinții, 1 cu adolescenții și 1 cu formatorii), după ce părinții au audiat *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*. Eșantionul cercetării îl constituie 37 de persoane (Anexe). Discuțiile s-au desfășurat în baza unui ghid de moderare pentru fiecare din cele 3 grupuri distincte, dar care a cuprins următoarele aspecte-comune: (i) provocările și necesitățile pentru o comunicare eficientă părinte-adolescent; (ii) aprecierea structurii și conținutului programului, a punctelor forte și a celor slabe ale acestuia; (iii) cunoașterea schimbărilor care s-au produs ca rezultat al audierii programului de către părinți (cunoștințe, atitudini, practici); (iv) recomandări privind îmbunătățirea programului și validarea acestuia.

Reieșind din situația pandemică, cercetările s-au realizat în format online. S-a apelat la metoda anchetei sociologice pe bază de chestionar, bazată pe tehnica de autocompletare și la discuții focus grup în mediul online. Analiza datelor cantitative culese a cuprins frecvențe și corelații și a fost efectuată cu ajutorul programului de analiză statistică SPSS. Variabilele sociodemografice de bază au constituit: vârsta părinților și numărul de copii sub 18 ani.

1.3. Definiții utilizate în cadrul cercetării

Parentalitate / parenting, în contextul studiului, se referă la procesul de promovare și susținere a dezvoltării fizice, emoționale, sociale, financiare și intelectuale a unui copil, de la vârstele cele mai timpurii la maturitate, în contextul dat, accentul fiind pus pe perioada adolescenței.

Educația parentală se referă la programe, servicii și resurse destinate părinților / reprezentanților legali / persoanelor în grija cărora se află copilul, cu scopul de a-i sprijini pe aceștia în creșterea și educația copiilor, în conștientizarea rolurilor pe care le au și de a le dezvolta și îmbunătăți competențele parentale.

Competențele parentale se referă la cunoștințele, atitudinile și competențele părinților/reprezentanților legali/persoanelor în grija cărora se află copilul, dezvoltarea capacităților acestora de a reflecta asupra practicilor parentale, a efectelor acestora asupra dezvoltării copilului.

Sprijin parental – împuternicirea părinților/reprezentanților legali/persoanelor în grija cărora se află copilul, consolidarea competențelor parentale ale acestora prin acordarea de sprijin special în alegerile lor individuale parentale, decizii și căi de învățare, cu accent pe unicitatea fiecărei familii. Sprijinul parental conține toate activitățile care urmăresc să ofere îndrumare părinților în rezolvarea tuturor tipurilor de probleme referitor la educație, sănătate, protecție, într-un cadru formal sau informal. Acestea se referă la o serie de informații, sprijin, educație, formare, consiliere și alte măsuri sau servicii, care se axează pe influențarea modului în care părinții/reprezentanții legali/persoanele în grija cărora se află copilul să înțeleagă și să-și îndeplinească rolul lor de părinți.

Program de educație parentală - program prestat, conform unui curriculum bazat pe dovezi și materiale didactice, prin aplicarea instrumentelor de evaluare pre și post program.

Validare – procedură de confirmare a valabilității și eficacității programului de educație parentală și de aprobare a setului curricular, desfășurată de o autoritate în domeniu, experți naționali/internaționali sau mediul academic.

[2] STRUCTURA SOCIODEMOGRAFICĂ A EȘANTIONULUI CANTITATIV

La etapa inițială, au participat 168 părinți / reprezentanți legali / îngrijitori, iar la cea finală - 141. Particularitățile eșantionului sunt prezentate în Tabelul 1.

Peste 96 la sută dintre beneficiarii cursului sunt femei. Raportul general pe sexe este influențat de stereotipurile existente în societate privind exercitarea rolului educațional în cadrul familiei.

Din perspectiva vârstei - 32,7% o constituie părinții tineri 22-35 de ani, 35,2% - părinții cu vârsta de 36-40 de ani și 32,1% - părinții cu vârsta de peste 41 ani.

Participantii la cercetare, din perspectiva numărului de copii, evidențiem că 40,4% sunt părinți / reprezentanți legali / îngrijitori cu 1 copil, 41,1% - cu 2 copii și 18,5% cu 3 și mai mulți copii.

Conform domeniului de activitate, evidențiem că 61,9% dintre părinți activează în domeniul administrării publice (sănătate, învățământ, asistență socială), 10,1% - nu activează, fiind șomeri. Constatăm că de programul de educație parentală au fost interesați, într-o măsură mai mare, mame, părinți cu studii superioare, precum și părinți care activează în domeniile de învățământ, sănătate, asistență socială.

Tabelul 1. Eșantionul de părinți/îngrijitori, %

Total		100
Sexul	Masculin	3,6
	Feminin	96,4
Vârsta	22-35 ani	32,7
	36-40 ani	35,2
	41 de ani și peste	32,1
Numărul de copii	1 copil sub 18 ani	40,4
	2 copii sub 18 ani	41,1
	3 și mai mulți copii sub 18 ani	18,5
Nivelul de studii	Studii general obligatorii (gimnaziu)	3,6
	Studii medii generale (liceu)	3,6
	Studii profesionale	6,4
	Studii medii speciale	5,4
	Studii superioare (licență, inclusiv masterat)	81,0

[3] AUTOAPRECIEREA CUNOȘTINȚELOR PENTRU GHIDAREA COMPORTAMENTULUI ADOLESCENȚILOR DE CĂTRE PĂRINȚI

Datele cercetării, la etapa inițială, relevă că 56,0% dintre părinți considerau că nu posedă suficiente cunoștințe în domeniul educației parentale a adolescenților (*dezacord parțial, dezacord total și dificil de apreciat/nu știu*). În discuțiile focus grup, părinții au recunoscut că se confruntă cu mai multe dificultăți în comunicarea cu copiii la vârsta adolescenței, că nu-i pot înțelege și nu pot accepta punctele de vedere ale acestora „*fetița mea este în opoziție cu părinții și încerc să o înțeleg, ea absolut nu acceptă alte puncte de vedere*” (FGD_1_P). Părinții și adolescenții urmăresc, frecvent, diferite obiective „*pe mine mă interesează reușita la școală, iar ea e axată mai mult pe a aprofunda relațiile cu grupul de prieteni*” (FGD_1_P).

Unii părinți au menționat că s-au trezit „într-un gol emoțional” și nu se pot adapta la noile schimbări determinate de creșterea copiilor, comportamentul acestora, prietenii pe care și-i fac adolescenții, muzica pe care o ascultă, dar și cele legate de schimbarea locului de trai, a instituției de învățământ în care adolescenții trebuie să se adapteze.

În cadrul discuțiilor focus grup, unii părinți au relatat că au identificat probleme ale adolescenților la școală (violență între copii, bullying, lipsa comunicării, lipsa prietenilor, etc.) și nu cunosc cum ar pute să-i ajute. Aceste circumstanțe i-au motivat să audieze acest program și să cunoască mai multe despre vârsta adolescenței „*din curiozitatea de a afla mai multe, fiindcă întotdeauna doresc să cunosc noutăți, ce fac corect și ce este bine...*” (FGD_2_P) și să-și consolideze cunoștințele.

Nivelul de autoapreciere a cunoștințelor pentru ghidarea comportamentului adolescenților de către părinți a crescut după ce părinții au beneficiat de Programul CONECT. Astfel, ponderea părinților care consideră că nu posedă suficiente cunoștințe la acest capitol (*dezacord parțial, dezacord total și dificil de apreciat/nu știu*) a scăzut de la 56,0% la 28,4% (Tabelul 2).

Unii părinți au menționat că ar mai avea nevoie să meargă la acest curs sau la altele în domeniul educației parentale „*educația mea este sovietică, da acum copiii, au alte cerințe, au altă mentalitate, alte emoții, cu totul diferite de ale noastre. Unde eu aș plânge, el râde. Eu nu pot să rezist, am scăpări enorme. Exersezi, dar mai am nevoie de curs*” (FGD_3_P). Au existat și de cei care deja s-au înscris la alte cursuri „*continui cu un curs pentru copii mai mici*” (FGD_3_P).

Tabelul 2. Posed suficiente cunoștințe pentru a ghida comportamentul unui adolescent, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	3,6	40,4	28,0	2,4	25,6
Etapa finală	13,5	58,2	14,2	5,7	8,5
Progresul (p.p.)	+9,9	+17,8	-13,8	+3,3	-17,1

Evidențiem că numărul părinților care s-au înscris la instruirii, dar au apreciat că posedă suficiente cunoștințe pentru a ghida comportamentul adolescenților a fost de 74 persoane, la etapa inițială, ceea ce constituia 42,3% din numărul total. La etapa finală, 101 din 141 au menționat că posedă cunoștințe suficiente pentru a-și ajuta adolescenții, ceea ce constituie 71,6%. Respectiv, Programul CONECT a permis, pe lângă acumularea de cunoștințe, o mai bună autocunoaștere a părinților și o dezvoltare a încrederii în sine a acestora „*ne simțim încrezuți în sine și ne-am descoperit punctele forte ale noastre și punctele slabe. Și cred că e o iscusință și ne simțim mai încrezători*” (FGD_1_P). Unii părinți au depășit unele frici pe care le aveau în cazul adolescenților.

[4] DREPTURILE ADOLESCENȚILOR, ÎN OPINIA PĂRINȚILOR

Aprecierea dreptului la respectarea opiniei și convingerilor adolescenților

Părinții, în general, cunosc că trebuie să respecte opiniile și convingerile adolescenților. Datele cercetării finale atestă că ponderea părinților care sunt *total de acord* cu afirmația că adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și credințe a crescut cu 16 p.p., după ce au audiat Programul CONECT. Numărul părinților care sunt în *dezacord parțial* sau *total dezacord* s-a redus nesemnificativ. Schimbarea nominalizată s-a produs, preponderent din categoria părinților care, anterior, erau *parțial de acord* că opiniile și convingerile adolescenților trebuie respectate. Astfel, 97 la sută dintre părinți, după ce au participat la cursul de educație parentală, sunt *total de acord* și *parțial de acord* că adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și convingeri, în comparație cu 95 la sută (Tabelul 3).

Tabelul 3. Adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și convingeri, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	39,3	56,5	2,4	0,6	1,2
Etapa finală	55,3	41,8	1,4	0	1,4
Progresul (p.p.)	+16,0	-14,7	-1,0	-0,6	+0,2

66 dintre 168 de părinți au menționat că sunt *total de acord* că adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și convingeri, la etapa inițială (39,3%), iar la etapa finală, această viziunea era împărțită de 78 din 141 de părinți/îngrijitori (55,3%).

[5] ÎNȚELEGEREA NEVOILOR ADOLESCENȚILOR DE CĂTRE PĂRINȚI

Înțelegerea nevoii de comunicare

Datele cercetării finale nu arată îmbunătățiri în înțelegerea necesității de comunicare a adolescenților de către părinți, oricând aceștia au nevoie. După instruire, 96 la sută dintre părinți sunt *total de acord* și *parțial de acord* cu această nevoie (Tabelul 4).

În cadrul discuțiilor focus grup, participanții însă au menționat că și-au îmbunătățit cunoștințele și abilitățile de comunicare „*până acum mă gândeam că comunicarea vine de la sine. Dar am învățat că o comunicare empatică are anumite trepte, reguli și de când sunt conectată la sesiuni nu am avut nici o discuție cu copilul meu pe tonuri ridicate sau cumva... Deci, de fiecare dată încerc și aplic metoda aceasta și văd că iese*” (FGD_2_P). Părinții au aflat noi modalități, tehnici, exemple de comunicare și acum discută constructiv.

Unii părinți și-au redefinit rolul de părinte și au început a asculta și a înțelege adolescenții „*când copilul îmi vorbea, eu aveam treabă... Eu îl ascultam, dar nu era conect-ul acesta, pentru mine a fost important să aud că un copil trebuie nu doar ascultat, ci și auzit*” (FGD_1_P).

Tabelul 4. Adolescenții au nevoie ca părinții să comunice cu ei atunci când aceștia au nevoie, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	74,4	23,2	1,8	0,6	0
Etapa finală	72,3	23,4	3,5	0	0,7
Progresul (p.p.)	-2,1	+0,2	+1,7	-0,6	+0,7

Înțelegerea nevoii de independență

Datele atestă schimbări pozitive în înțelegerea de către părinți a necesității adolescenților de a se îndepărta puțin de familie, pentru a încerca să se descopere pe ei înșiși. După instruire, practic, 1/3 dintre părinți sunt *total de acord*, alții peste 1/2 sunt *de acord parțial* cu aceasta. De asemenea, s-a redus numărul părinților care aveau dificultăți de apreciere la acest aspect. Schimbarea opiniei părinților privind nevoia de independență s-a produs în toate categoriile de

părinți (Tabelul 5). În discuțiile de grup, părinții au menționat „pontonul mi-a arătat că e nevoie de separare. Eu permanent eram în căutarea copiilor: oare unde sunt, oare ce fac? Și acum am înțeles că trebuie să dezleg bărcuța de ponton” FGD_1_P).

Tabelul 5. Adolescenții au nevoie să se îndepărteze un pic de familie pentru a descoperi cine sunt, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	18,5	64,2	11,9	0,6	4,8
Etapa finală	32,6	56,7	8,5	0	2,1
Progresul (p.p.)	+14,1	-7,5	-3,4	-0,6	-2,7

Înțelegerea nevoii de acceptare și confirmare a maturizării

O parte dintre părinți rămân încă cu provocări în înțelegerea nevoii de acceptare și confirmare a maturizării propriilor copii. Înțelegerea acestei necesități a crescut nesemnificativ de la 54,2%, la 56,0% dintre părinți (*dezacord parțial* și *dezacord total*). Aceștia și-au manifestat dezacordul față de afirmația „*adolescenții nu au nevoie de acceptare și confirmare din partea părinților a maturizării lor*”. În același timp, datele cercetării atestă că s-a redus semnificativ ponderea părinților care nu știau / le era dificil să aprecieze această nevoie de la 13,1% la 2,8% (-10,3p.p.) (Tabelul 6).

Tabelul 6. Adolescenții nu au nevoie de acceptarea și confirmarea maturizării lor, din partea părinților, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	7,1	25,6	41,1	13,1	13,1
Etapa finală	11,3	29,8	40,4	15,6	2,8
Progresul (p.p.)	+4,2	+4,2	-0,7	+2,5	-10,3

Înțelegerea nevoii de ghidare în situațiile de hărțuire, din partea părinților

Datele indică că a crescut cu 15,3 p.p. numărul părinților care sunt *total de acord* că trebuie să ghideze adolescenții în situațiile de hărțuire din partea altor adolescenți. De asemenea, s-a redus numărul părinților care erau în *dezacord parțial* cu nevoie de ghidare a părinților în astfel de situații, inclusiv, a celor care aveau dificultăți de apreciere la acest capitol. Schimbarea de cunoștințe s-a produs, în special, din partea părinților care erau *parțial de acord* în privința necesității de ghidare (Tabelul 7).

Unii părinți au identificat probleme ale adolescenților la școală (violență, bullying, lipsa comunicării, lipsa prietenilor, etc.) și nu cunoșteau cum ar pute să-i ajute. Aceste circumstanțe i-au motivat să audieze acest program și să cunoască mai multe despre vârsta adolescenței „din curiozitatea de a afla mai multe, fiindcă întotdeauna doresc să cunosc noutăți, ce fac corect și ce este bine...” (FGD_2_P) și să-și consolideze cunoștințele cu referire la bullying și cyberbullying. Părinții au apreciat înalt conținutul la tema bullying-ul „atâta informație și toate punctișoarele acestea puse unul după altul. După care mi-am dat seama că și noi am trecut cu adolescentul prin așa ceva și nici nu am știut” (FGD_3_P).

Tabelul 7. Adolescenții au nevoie de ghidare în situațiile de hartuire de către alți adolescenți, din partea părinților, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	46,4	45,2	4,8	0,6	3,0
Etapa finală	61,7	34,0	2,8	0,7	0,7
Progresul (p.p.)	+15,3	-11,2	-2,0	+0,1	-2,3

Înțelegerea nevoii de ghidare în alegerea profesiei

Opiniile părinților privind nevoie de ghidare a adolescenților în alegerea profesiei s-au modificat puțin după instruire. A crescut cu 6,3 p.p. numărul părinților ce consideră că adolescenții nu au nevoie de ghidare din partea părinților (*total de acord* sau *de acord parțial*). În același timp, s-a redus numărul părinților care nu știau/le era dificil să aprecieze nevoia dată.

Tabelul 8. Adolescenții nu au nevoie de ghidare atunci când își aleg viitoarea profesie, din partea părinților, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	4,2	17,9	58,9	10,7	8,3
Etapa finală	6,4	22,0	53,9	14,2	3,5
Progresul (p.p.)	+2,2	+4,1	-5,0	+3,5	-4,8

În discuțiile focus grup, unii părinți au menționat că au învățat cum să ghideze corect adolescentul în alegerea profesiei. Evidențiem câteva din exemplele aduse de către părinți privind utilitatea și importanța acestei teme:

„Foarte mult mi-a plăcut, fiindcă am făcut și testul cu el, și am descoperit care este viziunea lui în acest domeniu, unde vrea el” (FGD_3_P);

„La tema despre profesie, noi am suferit foarte mult când părinții noștri ne-au impus să alegem ceea ce au vrut ei. Eu, practic, am pierdut 4 ani și puteam să fac altceva în timpul acesta. De aceea, pentru mine, tema aceasta a fost foarte actuală și am învățat pe propriile exemple cum pentru mine s-a hotărât și de ce noi nu trebuie să facem asta” (FGD_1_P);

„Fetei mele îi plac foarte mult filmele, dar nu sub aspect de a privi filme, dar de analiză, culori, scenă, cum sunt tirajele, detalii de acestea, de construcția filmului. Îmi spunea că vrea să aibă tangențe cu filmul în viața ei... După acest program, am făcut împreună cu ea un plan privind ce ar putea să se întâmple. L-am și discutat, am început tot mai des să îi arăt cât de important e studiul, care e ușa care duce către viitorul ei... Nu are importanță că a fost de acord cu mine, nu are importanță dacă o să se întâmple exact așa cum am discutat, important este că am avut o discuție și ea simte un aliat în mine și că eu cred în visul ei” (FGD_1_P).

Datele cercetării Baseline indică că 58 din cei 168 de părinți (34,5%) înțelegeau toate nevoile adolescenților analizate în acest capitol, înainte de a participa la acest program, după audierea cursului, 52 din 141 de părinți (36,9%) înțeleg aceste necesități. Părinții au subliniat, în cadrul discuțiilor focus grup, „nu putem să schimbăm lucrurile peste noapte... Eu aș spune că dificultatea e în a ne schimba noi atitudinea față de copii noștri. Lucrurile nu se schimbă atât de ușor și chiar dacă ai schimbat, cursul aceasta nu înseamnă că neapărat zi de zi, în fiecare situație, vei reacționa în așa fel” (FGD_3_P).

[6] PERCEPȚIILE ȘI ATITUDINILE PĂRINȚILOR PRIVIND RELAȚIONAREA CU ADOLESCENȚII

Lipsa cunoștințelor în domeniul educației parentale determină adesea percepții și atitudini greșite ale părinților privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, inclusiv, provocări în relaționarea cu aceștia. Datele cercetării, la etapa finală, confirmă că părinții au nevoie de ghidare, explicare a rolului lor în educație, în special, a discutării modului de interacțiune și a impactului acestor interacțiuni. De asemenea, cercetarea atestă că atitudinile și cunoștințele părinților nu pot fi schimbate ușor, ele fiind influențate de anumite convingeri interiorizate, ce țin de educația care au primit-o „*educația mea este sovietică, da acum copiii, au alte cerințe, au altă mentalitate, alte emoții, cu totul diferite de ale noastre*” (FGD_3_P).

Ponderea părinților care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu afirmația că iubirea părintelui/părinților este suficientă pentru a forma un comportament responsabil la adolescenți a crescut de la 54,2%, înainte de instruire, la 57,4%, după instruire. Numărul părinților care sunt *parțial dezacord* și *total dezacord* cu afirmația dată, practic, a rămas neschimbat. S-a redus cu 3,3 p.p. numărul celor care nu aveau o opinie formată în acest sens (Tabelul 9). Părinții care au participat la discuțiile de grup au menționat că, în cadrul programului, au învățat să-și accepte copiii așa cum sunt „*ne-au amintit și ne-au învățat să ne iubim copiii așa cum sunt*. Să fim alături de ei, să îi iubim și să nu îi comparăm cu nimeni” (FGD_2_P); „*copiii nu sunt perfecți, ei învață să ajungă cineva, noi doar trebuie să îi susținem*” (FGD_1_P).

Tabelul 9. Dragostea părintelui/părinților este suficientă pentru a forma un comportament responsabil la adolescenți, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	14,3	39,9	33,3	4,8	7,7
Etapa finală	16,3	41,1	31,9	6,4	4,3
Progresul (p.p.)	+2,0	+1,2	-1,4	+1,6	-3,3

Opiniile părinților privind înțelegerea de către adolescenți a așteptărilor pe care le au ei de la copii au rămas împărțite. Astfel, a crescut de la 44,7%, la 48,9% numărul părinților care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu faptul că adolescentul este suficient de mare și știe ce așteptări are părintele de la el (Tabelul 10).

Numărul părinților care sunt *parțial dezacord* și *total dezacord* cu afirmația dată, apreciind comunicarea directă a așteptărilor de către ei, indiferent de vârsta copilului, a rămas practic neschimbat. Repetarea unor așteptări este o bună modalitate de a înțelege părinții, pe de o parte, și a învăța beneficiile unui schimb de păreri, pe de altă parte. Evidențiem însă că a crescut cu 8,2 p.p. numărul părinților care sunt *total dezacord* că adolescentul este suficient de mare și el trebuie să știe ce așteptări are părintele față de el. S-a redus cu 5,2 p.p. și numărul părinților care nu aveau o opinie formată referitor la această afirmație.

Tabelul 10. Consider că adolescentul este suficient de mare și știe ce așteptări am eu de la el, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapă inițială	5,4	39,3	39,8	6,0	9,5
Etapă finală	9,9	39,0	32,6	14,2	4,3
Progresul (p.p.)	+4,5	-0,3	-7,4	+8,2	-5,2

Referitor la faptul că adolescenții trebuie să-și exprime opinia, chiar dacă este diferită, părinții au o viziune clară. Această atitudine, după instruire, este împărtășită 96,4% dintre părinți (Tabelul 11). Totodată, răspunsurile la această întrebare ne permite să observăm că atitudinile nu se schimbă radical, dar treptat. Astfel, a crescut numărul părinților care sunt *total de acord* din categoria celor care erau *parțial de acord* și foarte puțin din rândul celor care erau în *dezacord parțial sau total*, inclusiv, din cei care nu știau.

Tabelul 11. Adolescenții trebuie să-și exprime opinia, chiar dacă părintele nu este de acord cu ea, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapă inițială	40,4	51,7	4,2	1,2	2,5
Etapă finală	57,4	39,0	1,4	0,7	1,4
Progresul (p.p.)	+17,0	-12,7	-2,8	-0,5	-1,1

Numărul părinților care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu faptul că adolescenții trebuie să facă alegerile personale fără a-i implica, a crescut de la 61,3%, la 70,9%. Schimbarea opiniei părinților se datorează schimbării de atitudine a celor care, anterior, erau *parțial dezacord* sau *le era dificil/nu știau* ce atitudine să ia față de aceste circumstanțe (Tabelul 12).

Tabelul 12. Consider că adolescentul trebuie să facă alegeri personale (prieteni, activități etc.), fără a mă implica, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	12,5	48,8	27,4	4,8	6,5
Etapa finală	14,2	56,7	19,9	5,7	3,5
Progresul (p.p.)	+1,7	+7,9	-7,5	+0,9	-3,0

Provocările în schimbarea unor atitudini ale părinților, înrădăcinate de-a lungul anilor, se observă foarte bine la subiectul Educația sexuală. Astfel, *Programul CONECT* a adus unele modificări referitor la schimbarea atitudinii părinților față de discutarea subiectului de sexualitate adolescentină și dimensiunile vieții sexuale. Cercetarea realizată, la etapa finală, atestă modificarea cu 4,2 p.p. a părinților care sunt *total de acord* cu necesitatea discutării acestui aspect. Schimbarea dată s-a produs, preponderent, din contul părinților care, până la audierea programului, erau *de acord parțial* (Tabelul 13). Atenționăm și asupra faptului că nu s-au produs schimbări în rândul celor care aveau dificultăți de apreciere, anterior.

Tema educației sexuale a fost apreciată ca fiind cea mai dificilă, incomodă, din cauza barierelor pe care le au părinții „am fost obișnuiți să nu vorbim deschis despre această temă”. Părinții înțeleg utilitatea acestora „e natural, e bine și e frumos să informezi sau să dai un sfat. Și ne-au învățat cum să facem acest lucru” (FGD_3_P); „la această temă, noi am ascultat ideile formatorilor și ne gândim că, poate, am reuși să le implementăm în viață. Când eram întrebați despre exemple din viața noastră personală, cum ne descurcăm, cum acționăm, chiar nici aici nu erau exemple din partea părinților, fiindcă așa am fost educați” (FGD_2_P).

Părinții au menționat dificultăți în implicarea în discuții la tema Educația sexuală „cu mine în familie nu s-au discutat aceste lucruri și, evident, am avut dificultăți când trebuia să discutăm acest subiect, fiind partajată prin camere” (FGD_2_P). Acei părinți care au beneficiat de program, împreună cu partenerul / a, au menționat că nu s-au simțit confortabil la tema Educația sexuală „e barieră între mine și soț” (FGD_1_P). Au fost provocări și la punerea în aplicare a unor cunoștințe obținute la tema Educația sexuală „îmi părea că e prea mică, nu știu cum să abordez această temă” (FGD_3_P).

Tabelul 13. Consider că este o rușine să discuti cu copilul despre sexualitatea adolescentină și dimensiunile vieții sexuale, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	1,2	9,5	51,2	31,0	7,1
Etapa finală	6,4	4,3	52,5	29,8	7,1
Progresul (p.p.)	+4,2	-5,2	+1,3	-1,2	0

Datele cercetării, la etapă inițială, atestă că 27 dintre 168 de părinți (16,1%), care s-au înscris la cursul de educație parentală, aveau percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, inclusiv, provocări în relaționarea cu aceștia. După participarea la Programul CONECT, numărul părinților care au percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, inclusiv, provocări în relaționarea cu aceștia a crescut până la 35, din 141 (24,8%).

[7] VACCINAREA, ÎN OPINIA PĂRINȚILOR ȘI ADOLESCENȚILOR

Vaccinarea pentru prevenirea cancerului de col uterin

Datele cercetării atestă schimbări pozitive în cunoștințele și atitudinile părinților că adolescentele trebuie să se vaccineze pentru prevenirea cancerului de col uterin. Numărul părinților care sunt *total de acord* sau *parțial de acord* că adolescentele trebuie să se vaccineze pentru prevenirea cancerului de col uterin a crescut de la 55,3%, la 66,7% (Tabelul 14). De asemenea, evidențiem că a crescut cu 6,4 p.p. numărul părinților care și-au format o opinie privind vaccinarea adolescentelor pentru prevenirea cancerului de col uterin.

În cadrul discuțiilor focus grup, părinții au apreciat mult tema vaccinării copilului „*mulți părinți sunt contra vaccinării copilului, cred că principalul motiv este că ei nu sunt informați corect despre vaccinare. Cred că trebuie de lucrat și la capitolul informarea părinților*” (FGD_2_P), în special, particularitățile vaccinării, pentru mamele de fete.

Tabelul 14. Consider ca adolescentele trebuie să se vaccineze pentru prevenirea cancerului de col uterin, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezaccord parțial	Total dezaccord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	23,8	31,5	17,3	5,4	22,0
Etapa finală	28,4	38,3	16,3	1,4	15,6
Progresul (p.p.)	+4,6	+6,8	-1,0	-4,0	-6,4

Vaccinarea contra gripei sezoniere, COVID-19

Cunoștințele și atitudinile părinților referitor la încurajarea adolescenților să se vaccineze împotriva gripei sezoniere, COVID-19, de asemenea, au fost influențate pozitiv. Numărul părinților, care sunt *de acord total* sau *parțial* că adolescenții trebuie încurajați să se vaccineze, a crescut de la 39,3%, la 53,2% . S-a redus, astfel, ponderea părinților care sunt în *dezaccord parțial* sau *total*, dar și a celor care aveau dificultăți de apreciere (Tabelul 15).

Tabelul 15. Adolescentul trebuie încurajați să se vaccineze contra gripei sezoniere, COVID-19, %

	Total de acord	De acord parțial	Dezacord parțial	Total dezacord	Dificil de apreciat/ Nu știu
Etapa inițială	11,9	27,4	23,2	10,7	26,8
Etapa finală	18,4	34,8	21,3	7,1	18,4
Progresul (p.p.)	+6,5	+7,4	-1,9	-3,6	-8,4

La tema vaccinării, în cadrul discuțiilor focus grup, formatorii au semnalat necesitatea prezenței unui specialist (medic, ginecolog), care să explice detaliat riscurile și beneficiile vaccinării, temerile existente. Un formator a relatat despre faptul că au avut un părinte care lucrează ginecolog în unul din cele 2 grupuri de instruire și acesta i-a ajutat în prezentarea argumentelor referitoare la vaccin „*noi am simțit necesitatea prezenței unui specialist care argumentează mai bine din punct de vedere științific, care cunoaște ce este adevărat și ce este fals*” (FGD_5_F).

Cercetarea Baseline atestă că 48 din 168 de părinții (28,6%) erau de acord cu vaccinarea adolescentelor, în scopul prevenirii cancerului de colul uterin, inclusiv, cu încurajarea adolescenților să se vaccineze împotriva gripei sezoniere, COVID-19. După instruire, 66 din 141 de părinți (46,8%) au menționat acordul privind vaccinarea atât în scop de prevenire a cancerului de colul uterin, cât și împotriva gripei sezoniere COVID-19.

[8] PRACTICILE DE RELAȚIONARE A PĂRINȚILOR CU ADOLESCENȚII

Datele colectate, după participarea părinților la *Programul CONECT*, atestă îmbunătățirea unor practici de relaționare a părinților cu adolescenții, în urma instruirii. A crescut cu 13,1 p.p numărul părinților care reușesc întotdeauna să-și asculte adolescenții. De asemenea, observăm schimbările pozitive în practicile părinților care, anterior, îi ascultau pe adolescenți *deseori, uneori, niciodată* (Tabelul 16). În cadrul discuțiilor focus grup, părinții au evidențiat: „*eu chiar nu puteam să-mi ascult copilul până la capăt, fără ca să intervin. Acum prin oglindire, validare, înțelegere e mult mai ușor. Chiar mi s-a deschis o cărăruie sigură spre copilul meu. Spre a-l înțelege*” (FGD_1_P). Acest fapt a fost confirmat de adolescenții care au participat la cercetare „*Mama s-a schimbat prin faptul că am început a comunica mai des, ne simțim mai liber, ascultăm ambele păreri*” (FGD_4_A).

Tabelul 16. Îl ascult pe adolescent fără să-l întrerup, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu / Nu m-am confruntat
Etapa inițială	28,0	48,8	20,2	1,2	1,8
Etapa finală	41,1	44,0	14,9	0	0
Progresul (p.p.)	+13,1	-4,8	-5,3	-1,2	-1,8

A crescut cu 13,6 p.p. numărul părinților care reușesc întotdeauna să formuleze și să comunice adolescenților clar ce și când să facă. De asemenea, a scăzut ponderea celor care reușeau să facă acest lucru *uneori* cu 10,8 p.p., aceștia completând rândul părinților cărora le reușește aceasta *deseori* (Tabelul 17).

Dezvoltarea abilităților părinților de a-și înțelege copiii și de a stabili limite și reguli în comunicarea cu adolescenții este „*frul roșu*” al tuturor sesiunilor programului, au menționat formatorii. Adolescenții au confirmat că au început să stabilească, împreună cu părinții, reguli de comportare, interacțiune etc.:

„*Este ora de venire acasă, este o limită, o regulă - până la ora 12 trebuie să fiu acasă. Însă dacă aceasta nu se întâmplă, este regula de a-i anunța pe părinți să știe pe unde sunt și cu ce mă ocup*” (FGD_4_A);

„Mama mea a introdus o nouă regulă legată de jocurile pe telefon. Ne dă un anumit timp și cu câte minute întârziem, cu atâtea minute mai puțin ne dă data viitoare. Probabil că a luat această metodă de la acest program” (FGD_4_A).

Tabelul 17. Formulez clar ce aștept de la adolescent să facă și în cât timp, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	15,5	49,3	29,2	2,4	3,6
Etapa finală	29,1	48,9	18,4	3,5	0
Progresul (p.p.)	+13,6	-0,4	-10,8	+1,1	-3,6

S-a majorat și numărul părinților care au învățat și utilizează în practică conceptul de oglindire. Astfel, 1/5 dintre părinți întotdeauna își exprimă punctul de vedere, vorbind la persoana „eu” (Tabelul 18). Unii părinți însă urmează să exerseze această practică.

Părinții s-au bucurat când adolescenții au remarcat schimbări în comportamentul lor, produse ca rezultat al programului „vreau să spun ce a observat copilul meu. Eu nu știu noțiunea de oglindire. Pentru mine, a fost atât de importantă această noțiune să o aplic în practică. Copilul meu a observat când ziceam - uite eu... Eu am făcut o oglindire și copilul meu a observat-o, pe care eu nu o aplicam până la program” (FGD_1_P).

Tabelul 18. Îmi exprim punctul de vedere vorbind la persoana ”eu”, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	13,1	39,2	37,5	4,8	5,4
Etapa finală	20,6	23,4	44,7	9,2	2,1
Progresul (p.p.)	+7,5	-15,8	+7,2	+4,4	-3,3

După instruire, aproape s-a dublat numărul părinților (de la 22,6%, la 39,0%) care permit adolescenților să le critice opiniile sau să nu fie de acord cu acestea (Tabelul 19).

Tabelul 19. Nu permit copilului să critice sau să nu fie de acord cu opinia mea, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu / Nu m-am confruntat
Etapa inițială	1,2	11,9	57,2	22,6	7,1
Etapa finală	1,4	9,9	39,7	39,0	9,9
Progresul (p.p.)	+0,2	-2,0	-17,5	+17,6	+2,8

După instruire, 1/3 dintre părinți, *uneori*, oferă sfaturi adolescenților atunci când aceștia se confruntă cu probleme, spunându-le ce să facă, oferă adolescenților libertatea de a decide ce și cum să facă. De asemenea, se observă schimbări pozitive și în rândul părinților care, anterior, le dădeau sfaturi adolescenților, spunându-le ce să facă *întotdeauna* și *deseori* (Tabelul 20).

Tabelul 20. Când adolescentul se confruntă cu o problemă, îi dau sfaturi, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu / Nu m-am confruntat
Etapa inițială	35,7	47,0	13,1	1,8	2,4
Etapa finală	22,0	39,0	33,3	5,0	0,7
Progresul (p.p.)	-13,7	-8,0	+20,2	+3,2	-1,7

A crescut cu 25,3 p.p. numărul părinților care solicită *întotdeauna* adolescentului să aleagă soluția care i se pare cea mai eficientă. Astfel, după instruire, 42,6% dintre părinți fac acest lucru *întotdeauna*, 46,8% - *uneori* și 9,2% - *deseori* (Tabelul 21).

Tabelul 21. Îi solicit adolescentului să aleagă soluția care i se pare cea mai bună, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu / Nu m-am confruntat
Etapa inițială	17,3	59,5	19,6	0	3,6
Etapa finală	42,6	46,8	9,2	1,4	0
Progresul (p.p.)	+25,3	-12,7	-10,4	+1,4	-3,6

A crescut numărul părinților care nu-și permit *niciodată* să spună adolescenților că ei au mai multă experiență de viață și trebuie să fie ascultați, de la 8,3%, la 28,4% (Tabelul 22).

Tabelul 22. Spun adolescentului că eu am mai multă experiență de viață și trebuie să mă asculte, dacă vrea să fie bine, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	10,1	28,6	48,8	8,3	4,2
Etapa finală	3,5	17,0	48,9	28,4	2,1
Progresul (p.p.)	-7,6	-11,6	+0,3	+20,1	-2,1

Unii părinții au înțeles că nu trebuie să se supere dacă adolescenții nu fac ceea ce spun. Astfel, 13,5% dintre părinți reușesc acest lucru întotdeauna, după instruire, iar 63,8 - *uneori* (Tabelul 23).

Tabelul 23. Mă supăr dacă adolescentul nu face ce îi spun, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	3,0	34,5	52,4	7,7	2,4
Etapa finală	1,4	21,3	63,8	13,5	0
Progresul (p.p.)	-1,6	-13,2	+11,4	+5,8	-2,4

Tendințe pozitive se atestă și în practicile părinților referitoare la încetarea criticilor la argumentele aduse de adolescenți. După instruire, 1/3 dintre părinți reușesc să nu critice soluțiile identificate de adolescenți *niciodată* (Tabelul 24). Părinții au redus critica frecventă la adresa adolescenților „*eu, în calitate de părinte, m-am învățat și am stabilit o aură emoțională pozitivă, fără critici*” (FGD_2_P).

Formatorii au subliniat că un rol deosebit în cadrul acestui proces de schimbare au avut materialele elaborate, în mod special, filmulețele „*părinții dintr-o parte puteau să vizualizeze cum arată ei atunci când critică, când ceartă copii. Părinții conștientizează în baza acestora că dragostea nu se demonstrează prin emoții negative*” (FGD_5_F).

Tabelul 24. Critic soluțiile identificate de copil, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	0,6	13,1	64,3	14,3	7,7
Etapa finală	0	6,4	53,9	35,5	4,3
Progresul (p.p.)	-0,6	-6,7	-10,4	+21,2	-3,4

A crescut numărul părinților care nu le permit adolescenților să trăiască consecințele propriilor alegeri de la 15,5%, la 19,1%. De asemenea, observăm că unii părinți se străduiesc, dar nu le reușește încă acest lucru 51,8%, *uneori*, fac față acestor provocări (Tabelul 25).

Tabelul 25. Nu permit adolescentului să trăiască consecințele propriilor alegeri, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	2,4	20,2	45,8	15,5	16,1
Etapa finală	3,5	14,9	51,8	19,1	10,6
Progresul (p.p.)	+1,1	-15,3	+6,0	+3,6	-5,5

S-au constatat tendințe pozitive și referitor la practica de a nu face morală adolescentului. Astfel, ponderea părinților care *niciodată* nu fac morală adolescenților a crescut de la 4,8% la 17,7% (Tabelul 26).

Tabelul 26. Fac morală adolescentului, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	7,1	34,5	50,6	4,8	3,0
Etapa finală	2,1	14,9	63,1	17,7	2,1
Progresul (p.p.)	-5,0	-19,6	+12,5	+12,9	-0,9

Numărul părinților care reușesc să facă față provocărilor ce țin de controlul adolescenților a rămas, practic, neschimbat 48,9% dintre părinți, după instruire, îi verifică *uneori* (Tabelul 27).

Tabelul 27. Verific fiecare mișcare a adolescentului și știu tot ce face când nu suntem împreună, %

	Întotdeauna	Deseori	Uneori	Niciodată	Nu știu/ Nu m-am confruntat
Etapa inițială	8,3	27,4	48,8	10,7	4,8
Etapa finală	7,8	19,9	48,9	19,1	4,3
Progresul (p.p.)	-0,5	-7,5	+0,1	+8,4	-0,5

Datele cercetării evidențiază că este extrem de dificil să determini părinții să accepte noi cunoștințe și atitudini privind educația adolescenților, să-și schimbe unele stereotipuri pe care le au referitor la educația acestora. Totuși o parte dintre aceștia au preluat noi cunoștințe de relaționare cu adolescenții și încearcă să le pună în aplicare. Datele cercetărilor realizate atestă că niciun părinte dintre cei 168, înainte de a participa la *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”* și nici un părinte dintre cei 141, după ce au beneficiat de instruire, nu reușește să îndeplinească toate exigențele ce țin de relaționarea cu adolescenții în practică, analizate în acest compartiment.

[9] APRECIEREA PROGRAMULUI

9.1. Caracterizarea generală

Aprecierea diferitor aspecte ale Programului CONECT de către părinți este prezentată în Figura 1. Datele atestă că, cel mai mult, părinții au apreciat pregătirea și metodele de predare utilizate de către formatori, ambele componente fiind apreciate cu calificativul *foarte bine* de 79,4% dintre părinți.

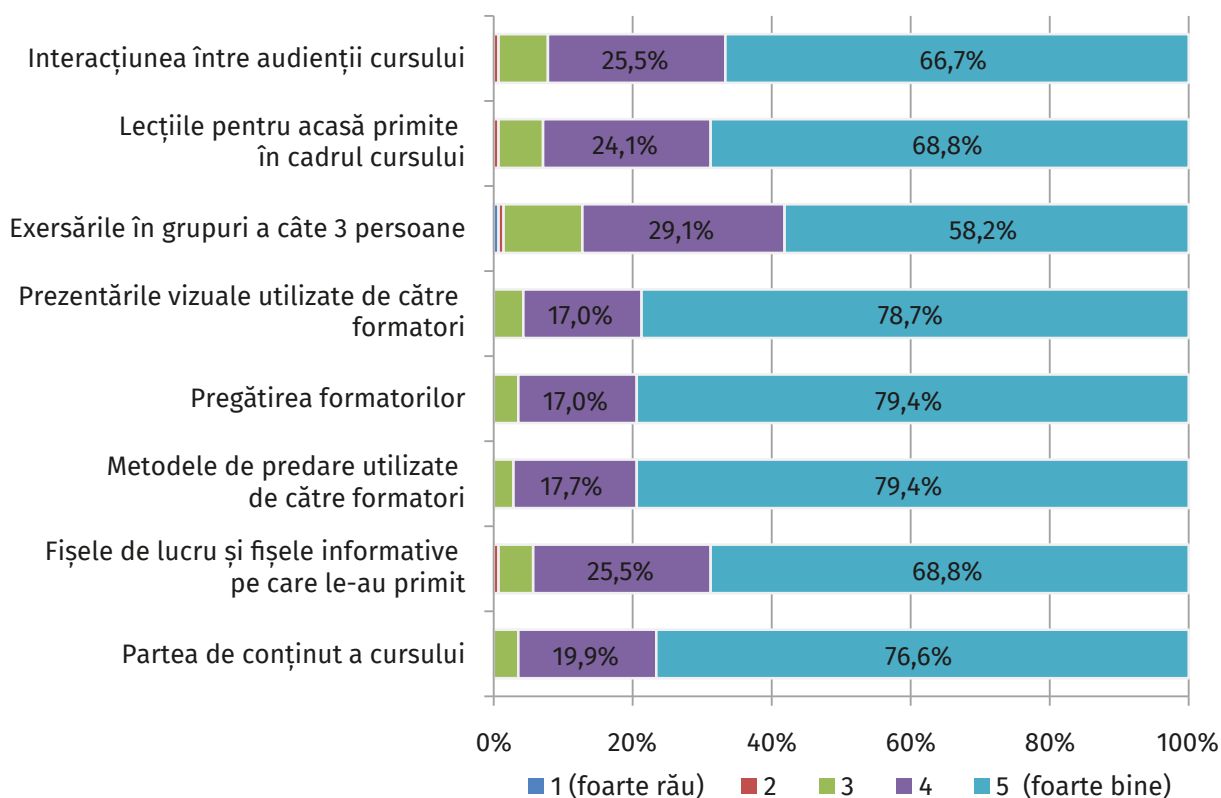

Figura 1. Aprecierea diferitor aspecte ale Programului CONECT, %

Părinții au fost rugați să caracterizeze programul printr-un cuvânt/propoziție/frază. Astfel, Programul CONECT a fost apreciat ca: „interactiv”, „eficient”, „util”, „indispensabil”, „excelent”, „extraordinar”, „valoros”, „o altă abordare” ce contribuie la schimbări în cadrul familiilor prin dezvoltarea comunicării empatică dintre părinți și adolescenți și „stabilirea unui echilibru”. Părinții au menționat că programul le-a permis să reflecteze asupra modalităților de interacțiune și să vadă că „nu întotdeauna procedau corect”.

Programul a determinat o apropiere a părinților de adolescenți printr-o mai bună înțelegere și acumulare a cunoștințelor, „o speranță” pentru soluționarea unor probleme curente și o bună pregătire pentru rolul de părinte. Alte aprecieri ale părinților sunt incluse în Caseta 1.

Caseta 1. Caracterizarea generală a programului

„Un prieten adevărat” (FGD_1_P).

„Empatie pentru că mă străduiesc să înțeleg copilul cât mai bine, să intru în pielea lui” (FGD_1_P).

„A fost încă o picătură în pregătirea mea ca părinte” (FGD_3_P).

„E colacul de salvare pentru părinții de astăzi” (FGD_2_P).

„Indispensabil. Nu aș putea fără el. M-a ajutat foarte mult. Parcă le știam pe toate, dar nu știam cum să acționez” (FGD_3_P).

„Îți oferă niște chei care dezleagă multe lăcăți” (FGD_3_P).

„E binevenit acest program pentru părinții care cred că știu totul. Aflându-se în program, înțeleg că nu știu nimic” (FGD_1_P).

„Ni s-a dat o rețetă a succesului în rezolvarea problemelor, acei pași care trebuie să-i urmărim ca să rezolvăm o problemă care ne preocupă” (FGD_1_P).

„Entuziasm. Doream să revin cât mai curând la următoarea sesiune” (FGD_3_P).

„Acum, în multe situații, multe cazuri, fac stop și mă gândesc. Nu că nu mă gândeam și altă dată, mă gândeam și atunci, dar atunci prevalau emoțiile... Acum stau un pic și gândesc cum trebuie să acționez. Asta m-a ajutat foarte mult” (FGD_2_P).

„O experiență foarte reușită, deoarece, noi, mamicile, ne considerăm cele mai bune. Noi le știm pe toate, cunoaștem cum să ne comportăm. Dar programul dat, pe mine personal, m-a schimbat. Acum cu mult mai ușor pot soluționa unele chestii nu doar la nivel de familie, dar și la nivel de serviciu” (FGD_3_P).

Și formatorii au apreciat programul drept unul „eficient”, „util”, „armonios”, „bine structurat”, care contribuie la schimbarea comportamentului părinților, prin oferirea unor modele pentru reflecție și identificarea unor greșeli pe care le comit „program bine structurat, bazat pe un ghid, pe modele și cu exemple concrete din care pot învăța și dezvolta abilități pentru comunicarea eficientă cu propriul copil” (FGD_5_F).

9.2. Puncte forte

Părinții au recunoscut că ei cunoșteau „unele lucruri de bază”, „scheletul”, dar aveau lacune mari la capitolul comunicarea empatică, ascultarea copilului până la capăt etc. Programul a fost „valoros”, pentru că a ajutat părinții să înțeleagă adolescenții, să îmbunătățească comunicarea și relațiile cu ei.

Conceptul programului este bine gândit, inclusiv materialele necesare. Filmulețele cu scenarii pozitive și negative: „Așa – Da”, „Așa – Nu” învață părinții cum trebuie și cum nu trebuie să procedeze *„una e când e text și citesc, alta e când am văzut”* (FGD_3_P). Acestea reamintesc aspectele practice *„exemplul cu barca, cred că o să-l țin minte toată viața. Permanent îmi amintesc momentul acesta - să nu trag prea tare barca aproape de ponton, ci să o las mai departe”* (FGD_1_P).

Părinții, pe lângă cunoștințe, au putut afla unele modele pentru punerea în aplicare. De exemplu, cele 4 ancore în stabilirea limitelor, pașii în comunicarea empatică, pentru a auzi și a înțelege copiii etc.

Un alt punct forte este că programul a fost oferit părinților la momentul potrivit, când au început a avea dificultăți în comunicarea cu adolescenții *„s-a suprapus cu un moment fierbinte și asta a fost punctul ideal”* (FGD_1_P). Aceste aspecte au trezit un interes deosebit. Dacă nu ar fi avut probleme, unii părinți au menționat că nu ar fi fost la fel de receptivi la conținut și necesitatea de schimbare a propriului comportament. Astfel, programul vine în susținerea părinților care nu mai știu cum să facă față provocărilor adolescenților *„sunt gata să dea mâinile în jos”*. Îi ajută pe părinți nu doar să cunoască cum să procedeze, ci și să înțeleagă de ce trebuie să facă așa, precum și să ia decizii.

Formatorii psihologi au crescut gradul de credibilitate al programului. Răspunsurile la întrebările personale au fost complexe, oferind comparații între un comportament dezirabil și eficient față de unul indezirabil și fără efect. De asemenea, părinții au apreciat ca puncte forte, disponibilitatea formatorilor de a continua discuțiile, după finalizarea timpului alocat.

Comunicarea empatică a fost centrul programului și toate celelalte teme derivau din prima temă *„fiecare temă era diferită, dar când recapitulam reveneam la prima situație... Picătura aceasta chinezească mi-a plăcut foarte mult. Pentru că am mai participat la cursul de parenting și acolo era la fiecare temă altceva”* (FGD_1_P).

Pe unii părinți i-au impresionat unele concepte teoretice (de exemplu cel de oglindire), dar și faptul că ei nu realizau unele acțiuni simple în interacțiunea cu adolescenții. Astfel, datorită programului, părinții au avut posibilitate să pună în aplicare și să experimenteze unele lucruri învățate, să treacă la etapa de validare a lucrurilor învățate și, nu în ultimul rând, să împărtășească experiența de aplicare în practică cu alți părinți. Așadar, informațiile transmise de formatori, filmulețele vizionate, reflecțiile și experiențele personale, au fost completate cu lucruri noi din experiența altor părinți *„când cineva spune că a aplicat și la el a mers, ești și mai mult încurajat să zici că poate, într-adevăr, merge. Nu a mers din prima încercare, poate o să meargă din a doua”* (FGD_1_P). În acest mod, comunicarea dintre părinți și schimbul de experiențe a fost un alt punct forte *„cel mai fericit moment era după ce priveam filmulețul și noi discutăm cu părinții. Eu cred că noi eram ca niște copii entuziasmați”* (FGD_3_P), iar ședințele programului de educație parentală au funcționat și ca un model de terapie de grup.

Evidențiem că programul a contribuit și la stabilirea unei conexiuni dintre psiholog și părinți, mai ales în situațiile când formatorul-psiholog este psiholog școlar în instituția de învățământ în care învață adolescentul „dacă vor apărea probleme, știu unde să găsesc psihologul nostru” (FGD_1_P).

Formatorii au apreciat următoarele puncte forte ale programului:

- Program bine structurat însoțit de curriculum, ghid, metode și tehnici de lucru cu părinții, care sunt utile, inclusiv, în activitatea profesională a formatorilor „am învățat și noi multe și a fost ușor de lucrat cu părinții” (FGD_5_F);
- Structura „ritualizată” – introducerea, prezentarea scenariilor, debriefarea etc., care determină părinții să înțeleagă pașii pe care trebuie să-i urmeze în comunicarea cu adolescenții;
- Materialele elaborate, în mod special, filmulețele „părinții dintr-o parte puteau să vizualizeze cum arată ei atunci când critică, când ceartă copii. Părinții conștientizează în baza acestora că dragostea nu se demonstrează prin emoții negative” (FGD_5_F);
- Metode și tehnici utile în interacțiunea părinților cu adolescenții, dar și cu soțul/soția, rudele, vecinii, etc. „le oferim părinților câteva tehnici, nu într-o ședință, ele au fost bine gândite și au fost repetate” (FGD_5_F);
- Metode și tehnici utile în interacțiunea cu copiii de orice vârstă „le pot folosi oricând, începând și cu copii de 7 ani” (FGD_5_F);
- Dezvoltarea abilităților părinților de a-și înțelege copiii și de a stabili limite și reguli în comunicarea cu adolescenții este „firul roșu” al tuturor sesiunilor programului;
- Oportunitatea părinților de a discuta între ei diferite probleme cu care se confruntă adolescenți, dar și de a realiza un schimb de experiență privind aplicarea în practică a cunoștințelor, metodelor învățate „ei conștientizau că nu numai la ei există astfel de probleme în familie. Ascultând diferite opinii, ascultând diferite experiențe, ei mai ușor puteau să găsească soluții pentru a-și rezolva problemele” (FGD_5_F);
- Oportunitatea părinților de a reflecta asupra vieții lor de adolescent și înțelegerea necesității de schimbare „exercițiile de conștientizare sau de legătură cu trecutul lor de adolescență... Acele decizii care s-au luat pentru ei în adolescență și au avut impact asupra vieții lor” (FGD_5_F).

9.3. Puncte slabe

Marea majoritate a părinților au relatat că programul nu are puncte slabe „nu putem găsi puncte slabe.” Unii părinți au menționat că există unele puncte slabe, dar ele nu țin de program, ci de părinți. Aceștia au subliniat că a fost mai dificil la început, până s-au descătușat părinții și până s-a „spart gheața” sau faptul că unii părinți s-au implicat mai puțin în discuții „poate nu erau pregătiți pentru asta” (FGD_1_P), „poate cumva că nu le place să li se dea lecții, că îi critică, că uite, eu cum am învățat la mama așa, am să învăț și eu pe copiii mei și nu schimb nimic, așa este bine. Nu acceptă alte păreri și cred asta e o problemă” (FGD_2_P). Câțiva părinți au menționat printre aspectele slabe, probleme legate de conexiunea de Internet.

Formatorii au pus în discuție mai multe puncte slabe:

- perioada de implementare. Părinții din mediul rural au fost implicați în muncile agricole,
- durata. Unii consideră că 15 sesiuni este prea mult, mai ales, din perspectiva că programul ajută la formarea a 2 abilități de bază a părinților: comunicarea empatică și rezolvarea de probleme în 5 pași. Ulterior, aceștia exersează diferite situații cotidiene pe diferite teme. Drept urmare, unii formatori propun ca să fie câteva module de bază și altele la alegere „*noi am avut public select, persoane cu studii superioare care au răbdarea de a merge până la capăt. Pentru că lor le place să învețe, ei învață oricând și orice durată ar fi. Dar pentru publicul larg, 15 module e mult. De aceea, trebuie să vedem cine o să fie publicul țintă până la urmă. Pentru că suntem interesați ca toate categoriile de părinți să urmeze programul*” (FGD_5_F),
- conexiunea la internet și accesul părinților la tehnologii informaționale și abilitățile lor în acest domeniu.

Evidențiem că opinia referitor la necesitatea de reducere a programului nu a fost împărtășită de toți formatorii. O parte dintre aceștia au menționat că au avut și părinți cu studii medii și profesionale, care au frecventat regulat și vor să se înscrie și la alte programe de educație în continuare „*noi am avut și frizerițe, și manichiuriste care erau active, le plăcea și doreau să se înscrie și la alte programe, în cazul organizării*” (FGD_5_F).

Acest fapt oferă câmp de meditație pentru cei care au elaborat programul, dacă este oportun să existe un program complet de 15 module și unul mai restrâns, cu module de bază și altele la alegere.

9.4. Conținutul și materialele utilizate

Părinții consideră că temele din program au fost bine alese, prezentând problemele cu care se confruntă adolescenții și părinții: comunicare, înțelegere etc. „*au fost alese subiectele care stau la bază educației părinților care au adolescenți și care pot asigura o relație frumoasă copil-părinte, ca noi să fim prieteni ai copiilor noștri adolescenți*” (FGD_1_P). De asemenea, unele probleme mai „*noi*” cum sunt bullying-ul, cyberbullying-ul, dependența de calculator/telefon, vaccinarea. Totodată, menționăm că unii părinți au spus că ar trebuie să existe și continuarea acestui program: „*mi-a plăcut că temele au fost aranjate în așa fel, ca să devenim prieteni ai copiilor noștri, să aflăm problemele pe care le au și sunt ascunse undeva. Am dori să fie și o continuare*” (FGD_1_P).

Unii părinți consideră că toate temele au fost interesante și actuale. Ei au întâmpinat dificultăți în identificarea celor mai interesante subiecte. În cadrul discuțiilor de grup, s-a constatat că, în selectarea celor mai interesante teme, părinții s-au orientat după utilitatea acestora la „*momentul oportun*” și punerea în „*aplicare directă*” în relațiile cu adolescenții:

- Comunicarea empatică cu principiile care stau la bază și etapele acesteia „în relația noastră cu adolescenții, într-adevăr, trebuie să știm cum să ajungem la inima copilului și să depunem multă afecțiune ca să avem rezultate frumoase” (FGD_1_P); „formatorii ne-au dat temă pentru acasă și am venit și cu un exemplu că, într-adevăr, am avut probleme la acest capitol și am luat unele idei care sper să le implementez în comunicarea mea cu adolescentul și să mă ajute” (FGD_3_P);
- Orientarea profesională, cum să ghidezi adolescentul în alegerea profesiei „foarte mult mi-a plăcut, fiindcă am făcut testul cu el și am descoperit care este viziunea lui în acest domeniu, unde vrea el” (FGD_3_P); „la tema despre profesie, noi am suferit foarte mult când părinții noștri ne-au impus să alegem ceea ce au vrut ei. Eu, practic, am pierdut 4 ani și puteam să fac altceva în timpul acesta. De aceea, pentru mine, tema aceasta a fost foarte actuală și am învățat pe propriile exemple cum pentru mine s-a hotărât și de ce noi nu trebuie să facem asta” (FGD_1_P);
- Stabilirea regulilor în cazul jocurilor la telefon, online etc. „foarte bine am înțeles cum trebuie să îl faci pe copil să înțeleagă necesitatea unor limite, reguli... Chiar aveam nevoie de ajutor la acest subiect” (FGD_2_P);
- Bullying-ul „atâta informație și toate punctișoarele acestea puse unul după altul. După care mi-am dat seama că și noi am trecut cu copilul prin așa ceva și nici nu am știut” (FGD_3_P);
- Vaccinarea copilului „poate mulți părinți sunt contra vaccinării copilului, cred că principalul motiv este că ei nu sunt informați corect despre vaccinare. Și eu cred că trebuie de lucrat la capitolul informarea părinților despre vaccinare” (FGD_2_P), precum și particularitățile vaccinării la fete, pentru mamele de fete.

Tema educației sexuale a fost apreciată ca fiind mai dificilă, incomodă, din cauza barierelor pe care le au părinții „am fost obișnuiți să nu vorbim deschis despre această temă”. Părinții înțeleg utilitatea acesteia „e natural, e bine și e frumos să informezi sau să dai un sfat. Și ne-au învățat cum să facem acest lucru” (FGD_3_P); „la această temă, noi am ascultat ideile formatorilor și ne gândim că, poate, am reuși să le implementăm în viață. Dar când eram întrebați despre exemple din viața personală, cum ne descurcăm, cum acționăm, chiar nici aici nu erau exemple din partea părinților, fiindcă așa am fost noi educați” (FGD_2_P).

Teme care nu au fost incluse, dar sunt necesare pentru a ajuta adolescenții:

- dezvoltarea încrederii în sine;
- metode pentru depășirea situațiilor de stres, anxietate și depresie;
- acordarea suportului adolescenților, la etapa când se îndrăgostesc și nu văd ce se petrece în jurul lor;
- pregătirea adolescentului pentru viața de familie și evitarea relațiilor toxice cu partenerul;
- gestionarea corectă a situațiilor când adolescenții nu vor să învețe, nu vor să meargă la școală etc.;
- asigurarea programului zilnic, echilibrat al adolescentului (studii, timp liber, etc.);

- (vii) alimentația corectă și stilul de viață;
- (viii) stilul vestimentar;
- (ix) implicarea taților în educația copiilor;
- (x) educația financiară a adolescenților;
- (xi) motivarea copilului pentru a citi;
- (xii) abuzul sexual și semnele de alarmă, inclusiv, modul de intervenție în astfel de situații;
- (xiii) viața sexuală prematură și riscurile acesteia.

83,7% dintre părinți consideră că informațiile oferite în cadrul programului le vor fi utile în viitor (Figura 2).

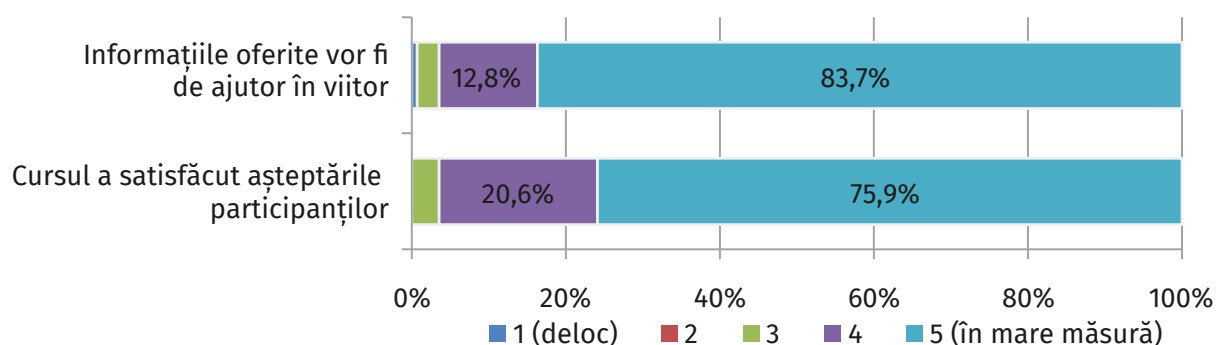

Figura 2. Utilitatea informației oferite în cadrul programului

Părinții au evidențiat și necesitatea unor ședințe de follow-up și au relatat că programul ar putea fi împărțit pe sesiuni (3-4 module), cu pauze între sesiuni și ședințe de follow-up „chestia aceasta de a reveni peste un timp, când ai pus mai multe în aplicare din ce ai învățat, pentru a discuta despre rezultate, ar crește eficiența programului” (FGD_1_P_).

9.5. Metode și tehnici utilizate

Metodele prin care s-a lucrat cu părinții în cadrul Programului CONECT au fost eficiente, acestea i-au determinat pe unii părinți să afirme „mă provoacă spre aplicare... e unul din cele mai tari cursuri la care am participat de-a lungul vieții, nu vorbesc doar de parenting” (FGD_1_P).

Sesiunile au fost organizate interactiv, formatorii au aplicat Jocul de rol, care i-a provocat pe părinți spre schimbare „pentru început, am crezut că o să citim, o să facem jocuri de rol, dar la ce o să ne ajute? Până la sfârșit, am înțeles că este foarte bine-venită chestia dată. Atunci când intrăm în pielea copilului, ne schimbăm” (FGD_1_P); „Noi ne simțeam foarte bine când intram în rolul de mamă sau de tată, tonul era ridicat și chiar ne simțeam foarte bine. Dar când încerci să

fi în rolul de copil, te întorci în copilărie, nu poți spune ceva, nu poți veni cu o părere” (FGD_3_P). Tactica de a reflecta asupra propriei experiențe și de a învăța din aceasta, părinții o consideră extrem de eficientă „ne pune pe noi în situație ca să ne amintim cum a fost. La acel moment, înțelegeam că noi tot am fost adolescenți și noi tot am făcut așa, poate, puțin altfel, dar la fel le-a fost greu părinților noștri să discute, să ne înțeleagă...” (FGD_2_P).

Temele pentru acasă au funcționat eficient și au determinat creșterea interesului pentru rezultatul pozitiv „tema pentru acasă o aplicam. Veneam și discutam ce probleme au apărut. Formatorul ne ghida, dacă nu reușeam ceva, să facem data viitoare în alt mod” (FGD_2_P). De aceea, aplicarea în practică a noilor cunoștințe, metode și tehnici, în perioada frecventării programului, a fost înaltă.

Posibilitățile de împărtășire a experienței personale funcționează bine atunci când părinții sunt deschiși spre a le împărtăși „tot ce s-a povestit ca experiență personală, eu țin minte până acum” (FGD_2_P).

Părinții au evidențiat și necesitatea unor ședințe de follow-up și au relatat că programul ar putea fi împărțit pe sesiuni (3-4 module), cu pauze între sesiuni și ședințe de follow-up „chestia aceasta de a reveni peste un timp, când ai pus mai multe în aplicare din ce ai învățat pentru a discuta despre rezultate, ar crește eficiența programului” (FGD_1_P).

Modalități de eficientizare a predării unor subiecte au fost înaintate mai mult de formatori. La tema vaccinării, formatorii au semnalat necesitatea prezenței unui specialist (medic, ginecolog), care să explice detaliat riscurile și beneficiile vaccinării, reticențele existente. Un formator a relatat despre faptul că au avut un părinte care lucrează ginecolog în unul din cele 2 grupuri de instruire și acesta i-a ajutat în prezentarea argumentelor referitoare la vaccin „noi am simțit necesitatea prezenței unui specialist, care mai bine argumentează din punct de vedere științific, care cunoaște ce este adevărat și ce este fals” (FGD_5_F). De asemenea, evidențiem că formatorii au relatat că metodele aplicate au fost eficiente, însă ei s-au confruntat cu insuficiența de timp „uneori nu ne ajungea timpul acesta de două ore”.

9.6. Modalități de organizare

Din cauza pandemiei COVID-19, programul de instruire s-a desfășurat online. Marea majoritate a părinților care au participat la cercetare au menționat că organizarea online a constituit un avantaj asigurând gradul de prezență, precum și de confort „mi-a plăcut că a fost online și nu trebuia, după serviciu, să alerg prin ambuteiaje” (FGD_2_P). De asemenea, formatorii au menționat că formatul online a permis implicarea unor părinți care se aflau la muncă peste hotare. Chiar și părinții care preferă ședințele față în față, contactul fizic, au menționat că organizarea online este benefică pentru astfel de programe „o metodă perfectă de a sta pe un pat și a învăța, a discuta online” (FGD_1_P).

Deși instruirile s-au desfășurat online, părinții au menționat că formatorii au creat o atmosferă care predispunea spre comunicare și deschidere a participanților în a face schimb de experiență

„am putut să ne deschidem și am putut să ne spunem opinia, fără limite” (FGD_2_P); „online am putut să ne exprimăm mai ușor și cumva cred că și noi ne-am deschis mai mult decât am fi putut să o facem în mod obișnuit” (FGD_3_P).

Dezavantajul instruirii online: nu toți părinții pot participa, din cauza lipsei echipamentului, internetului și necunoașterii tehnologiilor informaționale.

Cei care au audiat cursul de la serviciu au menționat drept dezavantaj faptul că ajungeau târziu acasă.

9.7. Competența formatorilor

Formatori au fost apreciați ca fiind *„foarte talentați”, „bine aleși”*. Prin discuții, aceștia determinau părinții să-și recunoască greșelile *„pe care până atunci nu voiam să le vedem” (FGD_2_P).*

Părinții au apreciat înalt nu doar cunoștințele formatorilor, interacțiunea cu aceștia, dar și capacitatea acestora de a crea o atmosferă, un anturaj în care să fie incluși, să se simtă bine și să dorească să-și împărtășească experiența *„veneam cu plăcere, pentru că era o atmosferă deschisă, aveam acea libertate, eram ascultate, eram auzite, înțelese” (FGD_3_P).*

În situațiile când la instruire au participat ambii părinți, formatorii au putut valorifica experiențele, din perspectiva de gen, asupra unor probleme de interacțiune cu adolescenții.

De asemenea, părinții au menționat că programul a servit și în calitate de *„consiliere”* individuală și de grup *„lunile acestea, pot să spun că eu chiar am fost liniștită că fac corect” (FGD_3_P).*

[10] IMPACTUL PROGRAMULUI

10.1. Impactul asupra părinților

Impactul programului este multilateral. Discuțiile focus grup atestă că acesta a determinat schimbări la nivelul cunoștințelor, atitudinilor, competențelor și au determinat dezvoltarea unor practici în cadrul familiei. Unii părinții au recunoscut că erau familiarizați cu unele aspecte, însă nu le aplicau în practică.

Programul a permis o mai bună autocunoaștere a părinților și o dezvoltare a încrederii în sine a acestora „*ne simțim încrezători în sine și ne-am descoperit punctele forte ale noastre și punctele slabe. Cred că e o iscusință*” (FGD_1_P). Unii părinți au depășit unele frici, reticențe la capitolul relația cu adolescenții.

Programul a dezvoltat abilitățile părinților. Aceștia și-au redefinit rolul de părinte și au început a asculta și înțelege adolescenții. Părinții au aflat noi modalități, tehnici, exemple de comunicare pentru a discuta constructiv. De asemenea, părinții au învățat să-și accepte copii așa cum sunt. Nu în ultimul rând, părinții au învățat să-și încurajeze copiii, să-i monitorizeze discret, fără a le încălca propriul teritoriu. Ca rezultat, părinții au „*descoperit universul copilului*” și s-au apropiat de aceștia. Alte relatări ale părinților privind schimbările determinate de program sunt prezentate în Caseta 2.

În situațiile când de program au beneficiat ambii părinți, soțiile au menționat că observă schimbări și la partenerul de viață „*mai înainte era tot timpul cu gura pe ea*” (FGD_1_P).

Unii părinți au subliniat că adolescenții le-au menționat necesitatea implicării taților în programele de educație parentală „*mulțumesc mamă că îmi dai valoare de fiecare dată. Dar tata, oare, când va spune „eu mă mândresc cu tine?”*” (FGD_3_P).

Caseta 2. Impactul programului asupra părinților (opinia părinților)

„Am acumulat anumite cunoștințe, experiențe chiar și de la colegii de grup, cum să ne comportăm cu copilul nostru și cum să comunicăm, cum să le explicăm unele situații. Sperăm ca pe viitor să nu mai repetăm greșelile pe care le-am făcut până acum” (FGD_2_P).

„Pontonul mi-a arătat că e nevoie de separare. Eu permanent eram în căutarea copiilor: oare unde sunt, oare ce fac? Și acum am înțeles că trebuie să dezleg bărcuța de ponton” (FGD_1_P).

„E normal ca adolescentul, copilul se depărtează puțin. Dar trebuie să fim alături de el atunci când el are nevoie de noi și să nu cerem înapoi ceva de la el. Șă îl iubim, să fim prieteni și să nu îl comparăm cu nimeni. Adolescentul are nevoie de ajutorul nostru, de susținerea noastră” (FGD_1_P).

„Eu chiar nu puteam să-mi ascult copilul până la capăt, fără ca să intervin. Acum prin oglindire, validare, înțelegere e mult mai ușor. Chiar mi s-a deschis o cărăruie sigură spre copilul meu. Spre a-l înțelege” (FGD_1_P).

„Am terminat-o cu variantele ca să mă dau eu tot timpul cu părerea. Am început să pun întrebări. Și m-am trezit că fata mea povestește și știu o grămadă de lucruri deja. Lucruri care, probabil, aveau să rămână în afara cunoașterii mele, fiindcă ei nu îi place când intervin. Ea îmi spune, mamă, tu deja mă sufoci” (FGD_1_P).

„Eu, în calitate de părinte, m-am învățat și am stabilit o aură emoțională pozitivă, fără critici” (FGD_2_P).

„Am stabilit reguli împreună. Niciodată nu făceam asta. Acum, după ce le-am stabilit împreună, nici nu mai trebuie să verific” (FGD_3_P).

„Fetei mele îi plac foarte mult filmele, dar nu sub aspect de a privi filme, dar de analiză, culori, scenă, care sunt tirajele, detalii de acestea, de construcția filmului. Și îmi spunea că vrea să aibă tangențe cu filmul în viața ei... După acest program, am făcut împreună cu ea un plan privind ce ar putea să se întâmple. L-am și discutat, am început tot mai des să îi arăt cât de important e studiul, care e ușa care duce către viitorul ei... Nu are importanță că a fost de acord cu mine, nu are importanță dacă o să se întâmple exact așa cum am discutat, important este că am avut o discuție și ea simte că are un aliat în mine și că eu cred în visul ei” (FGD_1_P).

„Am comparat exemplele din viața noastră când eram adolescenți cu exemplele din prezent și am văzut că sunt foarte diferite și sperăm să facem și noi față mai departe provocării adolescenților noștri. Să mergem într-un pas cu ei” (FGD_2_P).

În discuția focus grup, adolescenții au menționat următoarele schimbări pe care le-au observat la părinți, ca rezultat al participării la programul de educație parentală: părinții sunt mai calmi, nu ridică vocea, încearcă să le înțeleagă problemele pe care le au, stabilesc împreună reguli, discută mai mult cu ei. Alte relații ale adolescenților, privind schimbările observate la părinți, sunt prezentate în Caseta 3.

Caseta 3. Impactul programului asupra părinților (opinia adolescenților)

„Mama a devenit o prietenă adevărată, devotată cu care pot discuta mai multe probleme și putem lua decizii împreună. Și putem stabili și reguli” (FGD_4_A).

„Mama s-a schimbat prin faptul că am început a comunica mai des și a ne simți mai liber, a ne asculta părerile tuturor” (FGD_4_A).

„Multe dintre cele pe care mămica le folosește acum, le folosea și înainte. Dar acum le folosește mai des și cu o tactică nouă. Mă întreabă ce am observat eu. Mă întreabă cu mult mai des părerea mea și asta mie foarte tare îmi place. Pentru că, în primul rând, mă ia în seamă, adică contează părerea mea” (FGD_4_A).

„Mă întreabă cum mă mai simt. Mă întreabă părerea dacă sunt de acord sau nu sunt de acord” (FGD_4_A).

„Mama mea a introdus o nouă regulă legată de jocurile la telefon. Ne dă un anumit timp și cu câte minute întârziem, cu atâtea minute mai puțin ne dă data viitoare. Probabil, că a luat această metodă de la acest program” (FGD_4_A).

„Este ora de venire acasă, este o limită, o regulă - până la ora 12 trebuie să fiu acasă. Însă, dacă aceasta nu se întâmplă, este regula de a-i anunța pe părinți să știe pe unde sunt și cu ce mă ocup” (FGD_4_A).

Formatorii (psihologi școlari) au menționat că unii adolescenți s-au apropiat și au discutat cu ei despre program, subliniind schimbările pe care le observă la părinți „Copilul a venit la liceu și a întrebat: da ce faceți cu mama mea, seara? I-am spus că ea are niște lecții. La care mi-a replicat că mama lui s-a schimbat, este mai înțelegătoare, mai bună, vorbește cu el mai mult, fac împreună anumite lucruri pe care mai înainte nu le făceau” (FGD_5_F).

De asemenea, formatorii au evidențiat că, datorită Programului CONECT, părinții au trecut de la modelul de educație „sovietic” la cel modern. Ei au menționat că, în timp, impactul programului va fi mai vizibil, acum sunt făcuți primii pași. Cele mai semnificative schimbări la părinții beneficiari de program, în opinia formatorilor, sunt:

- comunică asertiv „dacă la unele ședințe unii părinți își expuneau problema pe un ton tăios, așa cum vorbesc și cu copii, pe parcursul sesiunilor, am observat cum se schimba tonalitatea” (FGD_5_F);
- își înțeleg adolescenții și s-au apropiat de aceștia;
- recunosc atunci când greșesc;
- sunt bucuroși pentru rezultatele obținute în relațiile cu adolescenții și doresc să recomande programul și prietenilor „la final au spus că, dacă o să mai avem șansa să participăm la acest program, o să venim din nou și o să informăm și alți părinți” (FGD_5_F);
- majoritatea mamelor au început a aplica unele tehnici și cu partenerul de viață;

- deschiderea spre comunicare și discutarea problemelor cu care se confruntă „unii părinți au menționat că atunci când ajung să participe la ședințele de seară, se simt bine, pentru că discută problemele adolescenților” (FGD_5_F);
- crearea grupurilor de părinți Conect „avem grupuri create pe viber și se cunosc între ei, fac schimb de bune practici. Părinții au înțeles că se pot sprijini, că trăirile lor le au și alți părinți și nu este ceva personal, ci ceva firesc” (FGD_5_F);
- căutarea și identificarea altor cursuri de educație parentală pentru copii de altă vârstă „unii părinți au identificat și au aplicat și la alte programe. Am părinți care deja au găsit și în România programe de educație parentală și s-au înscris și acolo, pentru că au înțeles necesitatea educației parentale” (FGD_5_F);
- promovarea educației parentale, formarea unor grupuri de părinți care vor să beneficieze de program „s-a format un grup de părinți care solicită să treacă prin acest program și chiar vor și să achite” (FGD_5_F).

Rezultatele obținute îi determină, de asemenea, pe formatori să fie deschiși spre implicare în continuare, pentru a oferi acest curs și altor părinți „merită să organizăm astfel de ședințe atât pentru părinții din școală, cât și pentru cei din toată republica” (FGD_5_F).

10.2. Impactul asupra familiei

Programul de educație parentală a contribuit la crearea unei atmosfere armonioase în familie „mai calmă”, „s-au redus certurile”. Ca rezultat al programului, s-au dezvoltat unele obișnuințe sau acestea au început a deveni mai frecvente „am început să ieșim împreună afară” (FGD_4_A). Adolescenții au observat că acum, mai frecvent, membrii familiei iau cina împreună, când e posibil, dejunul, petrec mai mult timp împreună.

Unele decizii, care vizează toți membrii familiei, acum se iau împreună „înainte când se lua o decizie asupra unui lucru, asupra unei probleme, tata și mama lua decizia. Acum, am învățat că trebuie să implicăm și copilul să ia o decizie, să aleagă o soluție și asta facem” (FGD_2_P). Nu în ultimul rând, s-au schimbat unele deprinderi ale adolescenților privind ordinea „au dispărut deja farfuriile murdare de pe masa de lucru a copiilor” (FGD_3_P).

10.3. Impactul asupra școlii

Unii dintre părinții care au beneficiat de Programul CONECT sunt cadre didactice, chiar manageri ai instituțiilor de învățământ, respectiv, unele cunoștințe obținute de aceștia se utilizează și în mediul școlar, nu doar cel familial (Caseta 4).

Schimbările în comunicarea părinte-adolescent au determinat părinții și formatorii, inclusiv, adolescenții să menționeze necesitatea extinderii și oferirii acestui program și altor părinți „propun să fie organizate ședințe cu toți părinții din instituția în care învață copilul meu, să fie toți sensibilizați și toți implicați. Toți să ia cunoștință cu ce am învățat noi, fiindcă am învățat niște lucruri foarte bune și utile... Doresc să mai fie așa proiecte și să ne implice” (FGD_2_P).

Caseta 4. Impactul programului asupra școlii

„Programul m-a făcut să lucrez asupra mea pentru a evita situațiile de conflict din incinta liceului” (FGD_3_P).

„La școală, am un elev cu nevoi mai speciale și încerc să-l înțeleg mai mult, să comunic empatic, să am răbdare...” (FGD_2_P).

„La dezvoltarea personală mi-a fost mai ușor să mă expun vizavi de educația sexuală și au rămas și copii plăcut surprinși. Le-a plăcut chiar cum am predat” (FGD_3_P).

CONCLUZII

Datele cercetării atestă următoarele schimbări, pe termen scurt, oferite de *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*, la nivel de cunoștințe, atitudini, abilități ale părinților, inclusiv, practici în relaționarea părinți-adolescenți:

- Nivelul de autoapreciere a cunoștințelor pentru ghidarea comportamentului adolescenților de către părinți a crescut. Numărul părinților, care s-au înscris la instruiți și au menționat că posedă suficiente cunoștințe pentru a ghida comportamentul adolescenților, a fost de 74 persoane la etapa inițială, ceea ce constituia 42,3% din numărul total. La etapa finală, 101 din 141 au menționat că posedă cunoștințe suficiente pentru a-și ajuta adolescenții, ceea ce constituie 71,6%.
- 66 dintre 168 de părinți au menționat că sunt *total de acord* că adolescenții au dreptul să le fie respectate propriile opinii și convingeri la etapa inițială (39,3%), la etapa finală, această viziunea era împărtășită de 78 din 141 de părinți / îngrijitori (55,3%).
- Datele cercetării finale nu arată îmbunătățiri în înțelegerea nevoii de comunicare a adolescenților de către părinți, oricând aceștia au nevoie. După instruire, 97 la sută dintre părinți sunt *total de acord* și *parțial de acord* cu această nevoie, față de 95 la sută, până la instruiți.
- S-au produs schimbări pozitive în înțelegerea de către părinți a necesității adolescenților de a se îndepărta puțin de familie, pentru a încerca să se descopere pe ei înșiși. După instruire, practic, 1/3 dintre părinți sunt *total de acord*, alți peste 1/2 sunt *de acord parțial* cu aceasta.
- O parte dintre părinți rămân încă cu provocări în înțelegerea nevoii de acceptare și confirmare a maturizării propriilor copii. Înțelegerea acestei necesități a crescut nesemnificativ (de la 54,2%, la 56,0% *dezacord parțial* și *dezacord total*). În același timp, datele cercetării atestă că s-a redus semnificativ ponderea părinților care nu știau / le era dificil să aprecieze această nevoie de la 13,1% la 2,8% (-10,3p.p.).
- A crescut cu 15,3 p.p. numărul părinților care sunt *total de acord* că trebuie să ghideze adolescenții în situațiile de hărțuire din partea altor adolescenți. După instruire, 61,7% dintre părinți au înțeles această necesitate. De asemenea, s-a redus numărul părinților care erau în *dezacord parțial* cu nevoia de ghidare a părinților în astfel de situații, inclusiv a celor care aveau dificultăți de apreciere la acest capitol.
- Opiniile părinților referitor la nevoia de ghidare a adolescenților în alegerea profesiei, după instruire s-au modificat puțin. A crescut cu 6,3 p.p. numărul părinților ce consideră că adolescenții nu au nevoie de ghidare din partea părinților (*total de acord* sau

de acord parțial). Nevoia dată, după instruire, este înțeleasă de 28,4% dintre părinți. În același timp, s-a redus numărul părinților care nu știau/le era dificil să aprecieze nevoia dată.

- Datele cercetării Baseline indică că 58 din cei 168 de părinți (34,5%) înțelegeau toate nevoile adolescenților analizate în acest studiu, înainte de a participa la acest program, după, 52 din 141 de părinți (36,9%) înțeleg aceste necesități.
- Ponderea părinților, care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu afirmația că dragostea părintelui / părinților este suficientă pentru a forma un comportament responsabil la adolescenți, a crescut de la 54,2%, înainte de instruire, la 57,4%, după instruire. S-a redus cu 3,3 p.p. numărul celor care nu avea o opinie formată în acest sens.
- Opiniile părinților privind înțelegerea de către adolescenți a așteptărilor pe care le au ei de la copii au rămas împărțite. A crescut de la 44,7%, la 48,9% numărul părinților care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu faptul că adolescentul este suficient de mare și știe ce așteptări are părintele de la el.
- A crescut cu 8,2 p.p. numărul părinților care sunt *total dezacord* că adolescentul este suficient de mare și el trebuie să știe ce așteptări are părintele față de el. Nevoia dată, după instruire, este înțeleasă de 14,2% dintre părinți. S-a redus cu 5,2 p.p. și numărul părinților care nu aveau o opinie formată referitor la această afirmație.
- Referitor la faptul că adolescenții trebuie să-și exprime opinia, chiar dacă părintele nu este de acord, părinții au o viziune clară. Această atitudine, după instruire, este împărțită 96,4% dintre părinți, față de 92,1%, până la instruire.
- Numărul părinților care sunt *total de acord* sau *de acord parțial* cu faptul că adolescenții trebuie să facă alegerile personale, fără a-i implica, a crescut de la 61,3% la 70,9%.
- Cercetarea realizată, la etapa finală, atestă schimbarea de atitudine cu 4,2 p.p. a părinților care sunt *total de acord* cu necesitatea discutării cu adolescenții a problemelor ce țin de sexualitatea adolescentină și dimensiunile vieții sexuale. Această opinie este împărțită în totalitate, după participarea la curs, de 6,4% dintre părinți. Schimbarea dată s-a produs, preponderent, din contul părinților care până la audierea programului, erau *de acord parțial*. Atenționăm și asupra faptului că nu s-au produs schimbări în rândul celor care aveau dificultăți de apreciere, anterior.
- Datele cercetării, la etapă inițială, atestă că 27 dintre 168 de părinți (16,1%) care s-au înscris la cursul de educație parentală aveau percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, inclusiv, provocări în relaționarea cu aceștia. După participarea la Programul CONECT, numărul părinților care au percepții și atitudini corecte privind rolul pe care-l au în formarea personalității copilului, inclusiv, provocări în relaționarea cu aceștia, a crescut până la 35 din 141 (24,8%).
- Numărul părinților care sunt *total de acord* sau *parțial de acord* că adolescentele trebuie să se vaccineze pentru prevenirea cancerului de col uterin a crescut de la 55,3% la 66,7%. De asemenea, evidențiem că a crescut cu 6,4 p.p. numărul părinților care și-

au format o opinie privind vaccinarea adolescentelor pentru prevenirea cancerului de colul uterin.

- Cunoștințele și atitudinile părinților referitor la încurajarea adolescenților să se vaccineze împotriva gripei sezoniere, COVID-19, de asemenea, au fost influențate pozitiv. Numărul părinților care sunt *de acord total* sau *parțial* că adolescenții trebuie încurajați să se vaccineze, a crescut de la 39,3%, la 53,2% .
- Cercetarea Baseline atestă că 48 din 168 de părinți (28,6%) erau de acord cu vaccinarea adolescentelor, în scopul prevenirii cancerului de colul uterin, inclusiv, încurajarea adolescenților să se vaccineze împotriva gripei sezoniere, COVID-19. După instruire, 66 din 141 de părinți (46,8%) au menționat acordul privind vaccinarea atât în scop de prevenire a cancerului de colul uterin, cât și împotriva gripei sezoniere COVID-19.
- A crescut de la 28,0% la 41,1% numărul părinților care reușesc întotdeauna să-și asculte adolescenții. De asemenea, observăm schimbările pozitive în practicile părinților care, anterior, îi ascultau pe adolescenți *deseori*, *uneori*, *niciodată*.
- Numărul părinților care reușesc întotdeauna să formuleze și să comunice adolescenților clar ce și când să facă a crescut de la 15,5%, la 29,1%. De asemenea, a scăzut ponderea celor care reușeau să facă acest lucru *uneori* cu 10,8 p.p., aceștia completând rândul părinților cărora le reușește aceasta *deseori*.
- S-a majorat și numărul părinților care au învățat să utilizeze în practică conceptul de oglindire. Astfel, 1/5 dintre părinți întotdeauna își exprimă punctul de vedere, vorbind la persoana „eu”.
- După instruire, aproape s-a dublat numărul părinților (de la 22,6%, la 39,0%) care permit adolescenților să critice opiniile lor sau să nu fie de acord cu acestea.
- După instruire, 1/3 dintre părinți *uneori* oferă sfaturi adolescenților, atunci când aceștia se confruntă cu probleme, spunându-le ce să facă, oferindu-le acestora libertatea de a decide ce și cum să facă.
- A crescut de la 17,3%, la 42,6% numărul părinților care solicită întotdeauna adolescentului să aleagă soluția care i se pare cea mai bună. Astfel, după instruire, 42,6% dintre părinți fac acest lucru întotdeauna, 46,8% - *uneori* și 9,2% - *deseori*.
- Numărul părinților, care nu-și permit *niciodată* să spună adolescenților că ei au mai multă experiență de viață și trebuie să fie ascultați, a crescut de la 8,3%, la 28,4%.
- Unii părinți au înțeles că nu trebuie să se supere dacă adolescenții nu fac ceea ce le spun. Astfel, 13,5% dintre părinți reușesc acest lucru întotdeauna, după instruire, iar 63,8 – *uneori*.
- După instruire, 1/3 dintre părinți reușesc să nu critice soluțiile identificate de adolescenți *niciodată*.

- A crescut numărul părinților care nu le permit adolescenților să trăiască consecințele propriilor alegeri – de la 15,5%, la 19,1%. De asemenea, observăm că unii părinți se străduiesc, dar nu le reușește acest lucru. 51,8% *uneori* fac față acestor provocări.
- S-au constatat tendințe pozitive și referitor la practica de a nu face morală adolescentului. Astfel, ponderea părinților care *niciodată* nu fac morală adolescenților a crescut de la 4,8%, la 17,7%.
- Numărul părinților, care reușesc să facă față provocărilor ce țin de controlul adolescenților, a rămas, practic, neschimbat - 48,9% dintre părinți, după instruire, îi verifică *uneori*.
- Datele cercetărilor realizate atestă că niciun părinte dintre cei 168, înainte de a participa la *Programul CONECT* și nici un părinte dintre cei 141, după ce au beneficiat de instruire, nu reușește să îndeplinească toate exigențele ce țin de relaționarea cu adolescenții în practică, analizate în acest studiu.
- Părinții au apreciat programul ca: „*interactiv*”, „*eficient*”, „*util*”, „*indispensabil*”, „*excellent*”, „*extraordinar*”, „*valoros*” etc. Aceasta le-a permis să reflecteze asupra modalităților de interacțiune cu adolescenții și să conștientizeze că „*nu întotdeauna procedau corect*”. Formatorii au apreciat programul drept unul „*eficient*”, „*util*”, „*armonios*”, „*bine structurat*”, care contribuie la schimbarea comportamentului părinților, prin oferirea unor modele pentru reflecție și identificarea unor greșeli pe care le comit.
- Punctele forte ale programului cuprind: program bine structurat, cu materiale care să faciliteze procesul de reflecție și învățare (filmulețele), oferirea unor modele pentru punerea în aplicare a cunoștințelor învățate, metode și tehnici interactive, schimb de opinii și experiență cu alți părinți. Mai servesc ca puncte forte faptul că au fost selecțati părinți motivați spre schimbare, dar și că au organizat acest program formatori psihologi bine instruiți.
- Formatori au fost apreciați ca fiind „*foarte talentați*”, „*bine aleși*”. Părinții au apreciat înalt nu doar cunoștințele formatorilor, interacțiunea cu aceștia, dar și capacitatea acestora de a crea o atmosferă, un anturaj în care ei să fie incluși, să se simtă bine și să dorească să-și împărtășească experiența.
- Marea majoritate a părinților au relatat că programul nu are puncte slabe. Unii părinți au menționat că există unele puncte slabe, dar ele nu țin de program, ci de părinți. Aceștia au subliniat că a fost mai dificil la început, până când părinții s-au descătușat.
- Părinții consideră că temele din program au fost bine alese și prezintă problemele cu care se confruntă adolescenții și părinții – comunicare, înțelegere etc., inclusiv, unele probleme mai „*noi*” cum ar fi: bullying-ul, cyberbullying-ul, dependența de calculator / telefon, vaccinarea.
- Tema educației sexuale a fost apreciată ca fiind mai dificilă, incomodă, din cauza barierei pe care le au părinții.

- Sesiunile au fost organizate interactiv, formatorii au aplicat jocuri de rol care i-au predispus pe părinți spre schimbare. Filmulețele și tactica de a reflecta asupra propriei experiențe și de a învăța din acestea, părinții o consideră extrem de eficientă.
- Temele pentru acasă au funcționat eficient și au determinat creșterea interesului pentru rezultatul pozitiv.
- În situațiile când la instruire au participat ambii părinți, formatorii au putut valorifica experiențele și au putut pune în discuție puncte de vedere diferite, din perspectiva de gen, asupra unor probleme de interacțiune cu adolescenții.
- Modalități de eficientizare a predării unor subiecte au fost înaintate mai mult de formatori. La tema vaccinării, formatorii au semnalat necesitatea prezenței unui specialist (medic, ginecolog) care să explice mai detaliat riscurile și beneficiile vaccinării.
- Din cauza pandemiei COVID-19, programul de instruire s-a desfășurat online. Marea majoritate a părinților, care au participat la cercetare, au menționat că organizarea online a constituit un avantaj și a sporit gradul de prezență, dar și de confort. Chiar și părinții care preferă ședințele față în față, contactul fizic, au menționat că organizarea online este benefică pentru astfel de programe.
- Impactul programului este multilateral. Acesta a determinat schimbări, la nivelul cunoștințelor, atitudinilor, competențelor părinților beneficiari și a determinat dezvoltarea unor practici în cadrul familiei.
- Programul a permis o mai bună autocunoaștere a părinților, dar și dezvoltarea încrederii în sine a părinților, a îmbunătățit nivelul de cunoștințe în domeniul educației, a dezvoltat abilitățile acestora privind încurajarea, monitorizarea discretă, acordarea unei libertăți mai mari adolescenților etc.
- Adolescenții au menționat următoarele schimbări pe care le-au observat la părinți, ca rezultat al participării la programul de educație parentală: părinții sunt mai calmi, nu ridică vocea, încearcă să le înțeleagă problemele pe care le au, stabilesc împreună reguli, discută mai mult cu ei.
- Formatorii au evidențiat că părinții au trecut de la modelul de educație „sovietic” la cel modern, dar că, în timp, impactul programului va fi mai vizibil, acum însă sunt făcuți primii pași. Cea mai semnificativă schimbare la părinți a fost abilitatea de a comunica asertiv cu adolescenții și a-i înțelege.
- Programul de educație parentală a contribuit la crearea unei atmosfere armonioase în familie „mai calmă”, „s-au redus certurile”; la dezvoltarea unor tradiții în cadrul familiei (a lua cina împreună, a ieși la plimbare împreună), la implicarea adolescenților în luarea deciziilor etc.
- Schimbările în comunicarea părinte-adolescent au determinat părinții și formatorii, inclusiv adolescenții, să menționeze necesitatea extinderii și oferirii acestui program și altor părinți.

- Unii părinți au subliniat necesitatea adaptării și pregătirii unui astfel de program și pentru cadrele didactice, pentru a eficientiza relațiile lor cu elevii, dar și cu părinții.
- Formatorii au menționat posibilitatea oferirii, în continuare, părinților a unui program de 15 module, dar și cea a analizei oportunității de a avea și un program restrâns (7-8 module), în care să fie câteva module de bază și altele la alegere.
- Promovarea programului este necesară pentru ca să beneficieze de el mai mulți părinți, inclusiv, din familii în care există probleme în relaționarea cu adolescenții. În acțiunile de promovare trebuie implicați psihologii școlari, diriginții, părinții care au beneficiat, inclusiv (informal) adolescenții, părinții cărora au beneficiat de instruire.
- Organizarea periodică a unor ședințe de follow-up, cel puțin la 3/6 luni, după ce părinții au beneficiat de program, și din perspectiva că nu toate cunoștințele acumulate pot fi puse în aplicare imediat sau pot să nu dea rezultat imediat.
- Implicarea adolescenților în procesul de validare a programului trebuie să fie obligatorie pentru că ei cunosc problemele cu care se confruntă în relaționarea cu părinții *„adolescenții au anumite probleme, ei povestesc despre aceasta, iar specialiștii analizează problemele lor și elaborează niște răspunsuri sau niște soluții”*.
- În formarea grupurilor să fie selectați părinți din diferite medii, care nu se cunosc între ei, pentru a facilita o deschidere mai mare în cadrul discuțiilor ulterioare, deși psihologii care organizează ședințe de terapie de grup au menționat că, dacă părinții se cunosc, nu constituie o problemă și ar putea fi chiar un avantaj pentru ca aceștia să se deschidă în procesul discuțiilor și să fie gata să-și împărtășească experiența proprie.

RECOMANDĂRI

Rezultatele cercetării permit înaintarea următoarelor recomandări pentru UNICEF Moldova și echipa CNPAC, care au dezvoltat *Programul de educație parentală „CONNECT. Adolescența pe înțelesul părinților”*:

- Definitivarea programului, în baza datelor cercetărilor realizate.
- Validarea programului și oferirea acestuia pentru un număr mai mare de părinți. În procesul de validare, trebuie să fie expuse și opiniile adolescenților, părinților, formatorilor, pentru ca comunitatea științifică să cunoască aspectele practice și impactul acestui program.
- Programul trebuie să fie oferit de psihologii școlari pentru părinții din instituțiile de învățământ sau de psihologii din organizații neguvernamentale, care sunt instruiți în acest scop.
- Beneficiarii programului trebuie să fie părinți care se confruntă cu unele dificultăți în relaționarea cu adolescenții și vor să se schimbe, dar nu cunosc cum. Diriginții copiilor, psihologii școlari ar trebui să informeze părinții despre existența unui asemenea program.
- Programul să fie oferit atât în mediul online, cât și fizic.
- Identificarea unor modalități de stimulare a implicării mai multor tați să participe la program, cel puțin, stabilirea cerinței de implicare a ambilor părinți la unele teme. Mamele nu ar putea transmite atât de reușit mesajele pe care le-au primit de la formatori. În plus, vizionarea filmulețelor, implicarea / ascultarea discuțiilor stimulează reflecția, evaluarea propriului comportament și determină schimbarea.
- La tema vaccinarea ar putea fi invitat un specialist care să poată răspunde întrebărilor pe care le au părinții, să poată relata despre avantajele și dezavantajele vaccinării.
- În formarea grupurilor să fie selectați părinți din diferite medii, care nu se cunosc între ei, pentru a facilita o deschidere mai mare în cadrul discuțiilor ulterioare.
- Examinarea posibilității de a edita un manual pentru părinți.
- Promovarea programului în mass-media, instituții de învățământ.

ANEXĂ

Anexa 1. Date despre participanții la discuțiile de grup

Nr. de discuții de grup	Categoria de participanți	Numărul de participanți
FGD_1_P	Părinți	8
FGD_2_P	Părinți	9
FGD_3_P	Părinți	5
FGD_4_A	Adolescenți	6
FGD_5_F	Formatori	9
Total		37

NOTIȚE

**Centrul Național
de Prevenire a Abuzului față
de Copii (CNPAC)**

Republica Moldova, MD-2069
Chișinău, str.Calea Ieșilor, 61/2
e-mail:office@cnpac.md
www.cnpac.md

